

DS. ABRAHAM I. VERHEIJ 1821 - 1913

DS. Gerrit MALIEPAARD 1862-1897

Ede Luurs MEINDERS, 1827-1904

DS. PIETER VAN DER HEIJDEN 1865-1920

4 predikanten uit de

VRIJE GEREFORMEERDE GEMEENTEN

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

Levensgeschiedenis

of

Gods wonderlijke leiding met Zijn volk hier op aarde

beschreven uit eigen ervaring, beginnende van mijn geboorte en de
weg die de Heere mijn God met mij heeft gehouden, zowel in de weg
der natuur, als in die der genade,

door

ABRAHAM VERHEIJ

gereformeerd predikant

geboren 1821

overleden 1913

Voorbericht aan de lezer

Waarde lezer!

Met dezen ontvangt u een levensschets van de schrijver. Meermalen had ik er over gedacht dit te doen, Maar nimmer kunnen besluiten er uitvoering aan te geven. De reden, die daarvoor bestond, zal ik hier voorbijgaan, omdat zij geheel bij mijzelf lag, en omdat elk waar christen wel weet, dat er in elke voorkomende zaak een strijd voor hem is hier op aarde.

Nu echter mijn jaren beginnen te klimmen, en in aanmerking nemende, hoeveel er door de dood wordt prijsgegeven, ook van Gods leidingen met Zijn volk hier op aarde, deed mij besluiten dit niet onder een koornmaat, maar op de kandelaar te zetten.

Te meer werd ik daartoe aangemoedigd, door het lezen van zulk een werkje, waarin Gods daden, aan een diep onwaardig zondaar bewezen, zo heerlijk geroemd, geprezen en verheerlijkt werden.

Het is dan ook, voor zover wij onszelf bewust zijn, met geen ander doel, dat wij dit schrijven, niet alleen, om het aan de vergetelheid te ontrukken, maar ook, dat het nog als middel in Gods hand mocht strekken tot nut en stichting, troost en sterkte voor des Heeren bondsvolk, en bovenal tot de verheerlijking van Zijn Naam en daden. De Heere zelf - is de algehele en oprechte wens van mijn hart - bekronde het met Zijn onmisbare Geest en zegen, en doe het, om Jezus' wil, nog strekken tot veler zielen zaligheid en de verheerlijking van Zijn Naam.

De schrijver,

Ds. Abraham Verheij

Ouders van Abraham Verheij

26 Izaak Abrahamsz Verheij.

Hij is gedoopt 21 Mrt 1790 in Ameide en overleden 11 Jan 1869 in Ameide als zoon van Abraham Isaacsz Verheij en Magdalena Gerritsd Dijns (Deijns).

Hij trouwde 28 Jul 1813 in Ameide met

27 Wilhelmina Cornelisd van Gelderen gedoopt 29 Jan 1792 in Ameide en overleden 9 Jan 1852 in Ameide als dochter van Cornelis Jansz van Gelderen en Maggelina Pietersd van de Kamer.

Kinderen van deze relatie:

1) Magdalena Izaaksd Verheij, zij is geboren 6 Jan 1814 in Ameide en overleden 13 Okt 1890 in Ameide.

Zij trouwde 22 Mrt 1854 in Ameide met

Johannes Aalbertsz Eijkelenboom geboren 6 Jul 1812 in Bergambacht en overleden 14 Jun 1885 in Ameide als zoon van Aalbert Adriaansz Eijkelenboom en Baartje Jansd van der Hee.

2* Magdelena Izaaksd Verheij, zij is geboren 11 Aug 1815 in Ameide en overleden 24 Jan 1882 in Ameide.

Zij trouwde 26 Mei 1838 in Ameide met

Lambart Hendrikszn Bunschoten geboren 10 Apr 1808 in Ameide (gedoopt 17 Apr 1808 Ameide) en overleden 30 Sep 1875 in Ameide als zoon van Hendrik Lambertsz Bunschoten en Wilhelmina (Willemijntje) Jans Duijker.

3) Geertrui Isaacsd Verheij, zij is geboren 25 Sep 1817 in Ameide en overleden 14 Apr 1906 in Ameide.

4) Cornelis Isaacsz Verheij, hij is geboren 25 Nov 1819 in Ameide en overleden 14 Sep 1904 in Ameide.

Hij trouwde 12 Okt 1842 in Ameide met

Hendrikje Maartensd van der Ham geboren 2 Jul 1814 in Ameide en overleden 22 Mei 1856 in Ameide als dochter van Maarten Klaasz van der Ham en Maria Pleunen van den Heuvel.

Hij trouwde 8 Mei 1857 in Ameide met

Dirkje de Bruin geboren 7 Jan 1827 in Ameide en overleden 16 Aug 1887 in Ameide als dochter van Jacobus Dirksz de Bruijn en Willemijntje Willemsd van Muijen.

5) Abraham Isaacsz Verheij, hij is geboren 25 Sep 1821 in Ameide en overleden 9 Mrt 1913 in Schoonhoven.

Hij trouwde 9 Mrt 1844 in Schoonhoven met

Andrina Pieterella van Ooijen geboren 15 Mei 1818 in Schoonhoven en overleden 3 Feb 1845 in Schoonhoven als dochter van Andries Ariesz van Ooijen en Johanna Arends d Stubbe.

Hij trouwde 9 Sep 1847 in Schoonhoven met

Agatha Theodora Sperna Weiland geboren 29 Apr 1816 in Schoonhoven en overleden 24 Aug 1882 in Schoonhoven (aangegeven 26 Aug 1882 Woerden) als dochter van Petrus Jeremiasz Sperna Weiland en Sibilla Catharina Jansd Turk.

Hij trouwde 19 Jul 1883 in Dordrecht met

Elizabeth Harremans geboren 11 Aug 1842 in De Mijl, Krabbe en Nadort en overleden voor 9 Mrt 1913 als dochter van Arij Pietersz Harremans en Anna Pietersd Mosselman.

6) Gerrit Isaacsz Verheij, hij is geboren 7 Mei 1823 in Ameide en overleden 5 Jan 1903 in Groot Ammers.

Hij trouwde 11 Jul 1851 in Herwijnen met

Geertje Petersd van Arendonk geboren 23 Mei 1821 in Herwijnen en overleden 2 Mei 1898 in Groot Ammers als dochter van Peter Ariensz van Arendonk en Lena Teunisd Blom.

7) Adrianus Isaacsz Verheij, hij is geboren 20 Jan 1825 in Ameide en overleden 12 Dec 1891 in Lexmond.

Hij trouwde 16 Sep 1858 in Ameide met

Aletta Florisd Kloos geboren 24 Nov 1816 in Ameide en overleden 13 Feb 1889 in Lexmond als dochter van Floris Tielemansz Kloos en Regina Magdalena Hendriksd van Haarlem.

8) Pieter Isaacsz Verheij, hij is geboren 2 Dec 1826 in Ameide en overleden 24 Aug 1886 in Ameide.

Hij trouwde ca 1852 in ? (niet in Ameide en Brakel) met

Hermke Spiering geboren 22 Dec 1828 in Brakel en overleden 7 Dec 1891 in Ameide als dochter van Hermen Jansz Spiering en Dirkje Petersd van Arendonk.

9) Jacobus Isaacsz Verheij, hij is geboren 25 Nov 1828 in Ameide en overleden 12 Mrt 1829 in Ameide.

10) Cornelia Isaacsd Verheij, zij is geboren 30 Jan 1830 in Ameide en overleden 22 Jul 1898 in Ameide.

Zij trouwde 9 Mei 1856 in Ameide met

Christiaan Stephanus van Klaveren geboren 22 Apr 1825 in Rotterdam (buitenechtelijk kind) en overleden 15 Dec 1879 in Hummelo (Bronckhorst) als zoon van Steffanus Jansz van Klaveren en Aagje (Aaffie) Johannesd Pop.

11) Jan Isaacsz erheij, hij is geboren 30 Jun 1832 in Ameide en overleden 12 Aug 1846 in Ameide.

12) Maria Isaacsd Verheij, zij is geboren 2 Nov 1834 in Ameide en overleden 31 Jan 1900 in Ameide.

Zij trouwde 14 Mei 1857 in Ameide met

Hermanus Streefkerk geboren 3 Nov 1833 in Ameide en overleden 13 Aug 1916 in Ameide als zoon van Arie Cornelisz Streefkerk en Aarke Hermanusd Woudenberg.

13) Wilhelmina Isaacsd Verheij, zij is geboren 13 Jul 1836 in Ameide en overleden 24 Mei 1915 in Ameide.

Boeken van ds. A. I. Verheij

- A. Verheij, Mijn uittreding als leraar uit het Christelijk Afscheidene Kerkgenootschap door het nemen van mijn ontslag, Brielle, z.j.

- A. Verheij, Hoe lang zijt gij leraar en hoe zijt gij dit geworden?, Langerak, z.j.

- A. Verheij, De Christelijk Gereformeerde Kerk verkocht, overgeleverd en begraven door middel van de vereniging met de Doleantie tot eene Kerk, z.p.,z.j.

- A. Verheij, Levensgeschiedenis of Gods wonderlijke leiding met zijn volk hier op aarde, beschreven uit eigen ervaring, beginnende van mijn geboorte, en den weg dien de Heere mijnen God met mij heeft gehouden, zoowel in den weg der natuur, als in die der genade.

Wij zullen het niet verbergen voor hun kinderen, voor het navolgende geslacht, vertellende de loffelijkheden des Heeren, en Zijne sterkheid, en Zijne wonderen die Hij gedaan heeft. Psalm 78 : 4.

Mijn ouders waren Izaak Verheij en Wilhelmina van Gelderen, wonende te Ameide. Uit hen werd ik geboren op 25 september 1821.

Tot ruim 12 jaren oud ben ik in mijn ouderlijk huis geweest en onder leiding van een goed vader en godzalige moeder opgevoed.

Daar ik één van de zes zonen was, waarover hun zorg ging, hadden zij mij vroeg op school gedaan, om het nodige onderwijs te ontvangen en mij vervolgens tot één of ander vak op te leiden.

Ruim 12 jaren oud zijnde werd ik bestemd om opgeleid te worden tot zilversmid. Daar mijn moeders vader en sommige van haar broeders ook dit vak uitoefenden, bood zich hiertoe een gelegenheid aan. Daar dit vak niet in Ameide maar in Schoonhoven werd uitgeoefend, zo was de aangewezen weg voor mij, daarheen te gaan, zodat ik bij een van mijn ooms kwam om het ambacht te leren, en bij een ander was voor kost en inwoning.

Als jeugdige knaap van nog geen 13 jaar, die leefde naar het goeddunken van zijn hart, was ik hiermee verblijd. Ik stelde mij er veel van voor en vooral dat het mijn genot in deze wereld niet weinig zou vergroten. Maar evenals het gaat met de dingen van deze wereld, met stelt er in zijn blindheid zich grote dingen van voor, en de ervaring komt het bevestigen met teleurstelling op teleurstelling. Zo ging het dan ook mij, toen ik eenmaal op mijn bestemming was, zodat spoedig al mijn blijdschap in droefheid was veranderd. Vanzelf zal de lezer begrijpen dat dit overgangspunt groot voor mij was, daar ik altijd in mijn ouderlijk huis was geweest, en nu onder vreemden en van de school in een werkplaats was gezet onder het toezicht van mijn oom. U kunt denken hoe verblijd ik was als de zaterdag daar was, dat ik weer eens naar huis kon. Maar moest ik dan 's maandags weer weg, dan had de droefheid mijn hart vervuld, en de weg werd met tranen bewandeld.

Ruim twee jaar heb ik in deze toestand verkeerd, en hoewel mij niets ontbrak in het huis van mijn oom, zo kon ik maar niet verzetten, dat ik niet bij mijn ouders en dagelijks in hun tegenwoordigheid was.

Toen ik vijftien jaar oud was, kwam er enige verandering in mijn toestand, en wel doordat ik meer de wereld werd ingewikkeld, waardoor ik dan ook, gelijk alle mensen van nature een hart had om die te dienen. Van dat ogenblik af aan gaf ik mij dan ook over aan de lusten en begeerten van mijn bedorven hart, en diende de wereld met zoveel genot dat ik nimmer daarin voldaan was. Vanzelf was ik daar dan ook blind voor, dat dit in de wereld en in de zonden niet te vinden is, en vandaar die onvermoeide zucht die ik had van de ene zonde naar de andere. Om nu de zonden te beschrijven die voor mij een uitzondering maakten, en waarin ik mijn leven vond, acht ik minder nuttig en nodig. Alleen wil ik aanmerken, dat ik later heb ingezien hoe de Heere mijn God mij bewaard heeft voor zulke zonden, die schandelijk zijn voor de wereld en kwetsend voor het zedelijk gevoel.

Tot ruim 19 jaar heb ik in deze weg der zonde geleefd, en had voorzeker wel doorgegaan, indien het de vrijmachtige God niet had behaagd mij om te keren en mijn blinde zielsogen te openen en mij te doen zien en gevoelen, welk een ellendige en rampzalige zondaar ik was, en daarbij te doen zien dat ik bekeerd moest worden om te kunnen sterven en voor een rechtvaardig God te verschijnen. En nu het middel, dat de Heere daartoe wilde gebruiken.

Ik was ruim 19 jaren oud, toen de Heere mij bezocht met een ernstige ziekte en wel

zoals men dat noemt met pleuris, naar aanleiding van een gevatte kou. Vier dagen lag ik te bed, waarvan de twee eerste de benauwdste waren, daar ik mijn adem niet kon doorhalen vanwege de pijn in mijn zijde. Daar lag ik dus in mijn smarten, en alles was in de weer om middelen aan te wenden tot mijn herstel. En de Heere beliefdde het die middelen zo te zegenen, dat na twee dagen het gevaar geweken was, en ik weer overeind in bed kon zitten.

Daar ik op een bovenkamer afgezonderd lag, begon mij de tijd wat lang te duren en nam ik de gelegenheid waar, toen een der huisgenoten boven kwam, om te vragen of zij mij niet iets te lezen kon geven.

Mij dacht, het was of ik daar begeerte toe gevoelde, en van achteren moet ik zeggen, het was reeds een begeerte die de Heere door Zijn Geest in mijn hart had gewerkt. Het duurde niet lang of aan mijn begeerte werd voldaan, en men bracht mij een predicatie van de nu zalige ds. Detmar, wiens predicatiën destijds door mijn oom werden gelezen. Gretig werd het door mij aangenomen en overeind zittende in mijn bed begon ik te lezen.

Maar hier moet ik tussenvoegen: O, hoe wonderbaarlijk zijn Gods wegen, en hoe weet Hij op Zijn tijd en plaats Zijn hoge doel te bereiken, hetwelk van achteren zo heerlijk wordt opgeklaard. Dit was dan hier met mij het geval, daar **het uurtje der minne** daar was, dat de Heere Zich over mij, arme zondaar, wilde ontfermen.

Het eerste waar mijn oog op viel was de tekst, die mij echter is ontgaan, Maar wat de inhoud betreft deze is mij bijgebleven tot op deze dag. Het eerste wat ik daarvan las en wat mij aantrok, was de noodzakelijkheid van bekering voor elke zondaar, zou hij zalig worden. En tevens het schadelijke en zielverwoestende van de zonden, en de rampzalige gevolgen voor ieder die er in voortleeft en sterft.

Maar niet minder wees hij aan, hoe nodig het was, om Jezus te leren kennen als enige grond en fundament der zaligheid, en dat er buiten Hem geen hoop of verwachting was. En daarbij toonde hij aan het zalige en zoete, dat er in de dienst van God lag tegenover de dienst der wereld, en hoe dierbaar Jezus was voor degenen, die Hem kennen en Hem met hun gehele hart oprecht liefhadden en beminden als het hoogste goed, boven alles wat de wereld is en geven kan.

Het zou moeilijk zijn, hier alles te schrijven wat met mij onder het lezen gebeurde, Maar dit kan ik er van zeggen, toen ik het had gelezen, dat het doornat was van tranen. En hoewel ik nog blind was voor mijzelf en van de staat mijner diepe ellende voor God, zo gevoelde ik nochtans mijn gemis aan Jezus, en schreide tranen over mijn zonden, gepaard met een hartelijke belijdenis. En mijn innig bidden en smeken van dat ogenblik af was: *Och, Heere Jezus, dat ik U toch mocht leren kennen als mijn Verlosser en Zaligmaker en niet meer de wereld en de zonde, maar U mocht dienen en liefhebben, om van nu aan alleen en geheel voor U te leven tot Uw eer en verheerlijking.*

De schrijver had, gelijk ik reeds gezegd heb, er ook in aangetoond, wie en wat Jezus was voor Zijn oprechte dienaars, en welk een zalige geloofsvrede zij in Zijn gemeenschap mochten proeven en smaken, zodat zij soms krank waren van liefde. Hooglied 2 : 5.

Hierdoor was mijn hart al zodanig ingewonnen, dat ik een volkomen losmaking gevoelde van de wereld, een afkeer van de zonde, en een algehele keuze gewaar werd, om met Mozes, Jezus te kiezen als het hoogste goed boven alle schatten der aarde.

O neen, dat kan ik niet beschrijven, wat ik toen in mijn hart gevoelde, en ik kan het ook niet onderscheiden, hoe krachtig de Heere door Zijn Geest mijn hart bewerkte,

hetwelk ik later meer heb te zien gekregen.

Mijn hart aldus door Gods genade ingewonnen zijnde voor Hem en Zijn dienst, gevoelde ik een sterke begeerte tot het lezen van Zijn Woord, en zulke schrijvers die daaruit mijn toestand oplosten. Geen gelegenheid liet ik voorbijgaan, waarin ik geen gebruik maakte van die te lezen en te onderzoeken. O ja, dat Woord was mij nu dierbaar en onmisbaar, en hoe meer ik daarin las van de dienst van God, en het beminnelijke dat er in Jezus lag voor een arm zondaarshart, hoe meer ik mij van alles voelde losgemaakt en aan des Heeren dienst verbonden.

Welk een verandering dit voor mij was, zal de lezer begrijpen, daar kort te voren mijn hart uitging naar de wereld en de zonden, en er nu integendeel een haat en afkeer van gevoelde, en geheel en volkomen voor God en Zijn dienst wilde leven.

Enige dagen vanwege mijn ziekte in huis gebleven zijnde, moest ik weer naar mijn werk en dus de wereld weer in. Maar wat weg nu ingeslagen? Mijn oude zondenweg? O nee, dat kon, dat wilde ik niet meer, omdat er wat anders in mijn hart geopenbaard was, dat toen al meer waarde bij mij had dan de wereld met al wat zij bezit en kan geven.

Ik keerde dus niet meer tot mijn oude vrienden en gezelschappen, waar ik de wereld mee had gediend, terug. Dat was mijn leven niet meer, maar koos nu dat volk en die gezelschappen, die het met God, Zijn zaak en waarheid hielden. O ja, dat volk was nu mijn volk geworden en ik gevoelde zulk een betrekking op hen, dat zij mij onmisbaar waren, te meer daar zij toen in mijn schatting als engelen waren, niet wetende, dat zij nog zulk een boos hart en bedorven vlees omdroegen, omreden ik daaraan nog niet ontdekt was, en in de mening verkeerde met een volk te gaan leven, dat volmaakt en zonder zonde was. Hoe krachtig de Heere met mij beliefde door te werken, bleek weldra, daar ik in een tijd van veertien dagen door alles heen mocht breken, en tot roem van Gods werk door de stad was bekend geworden als een jongeling, in wien een ander leven was geopenbaard, en die door Gods genade was getrokken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Inmiddels **werkte de Heere krachtig door Zijn Geest in mijn ziel**, zodat ik bij ogenblikken zulk een vrede, blijdschap en zaligheid in mijn hart gevoelde, dat ik als boven het stof verheven werd, en als verslonden in de liefde Gods, die daar is in Christus Jezus. Vandaar dan ook, dat de wereld, met al wat zij heeft en geeft, mij tot een last werd, dewijl ik integendeel een algehele lust en liefde gevoelde, om voor de tijd dat ik nog op aarde was, tot eer en verheerlijking van Koning Jezus te leven.

En dit moet de lezer nu niet verwonderen, want niet alleen had ik mij nu reeds onbepaald en zonder uitbeding aan Hem overgegeven, maar Hij was mij nu boven alles dierbaar geworden, zodat ik als met Asaf maar gedurig moest uitroepen: Wien heb ik nevens U in den Hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde, Ps. 73 : 25. Wat zaligheid ik daarin mocht genieten, is in geen woorden uit te drukken, want het was een vrede en zaligheid, die alle verstand te boven gaat, waardoor ik soms krank was van liefde.

Negen maanden mocht ik daarin verkeren, en zal het nimmer vergeten, namelijk het zalige wat ik daarin genoten heb voor mijn hart en leven.

Waarlijk, ik kende in die tijd maar twee standen voor mijn gemoed waarin mijn ganse leven lag; en dat was droefheid en blijdschap. Wanneer ik verkeerde in het gemis van die levendige troost in mijn hart, en die innige liefde-uitgangen tot Jezus miste, o, dan deed ik niets dan bidden, zuchten, schreien en wenen, en was als de duif van Noach, die geen rust vond voor het hol van haar voet; Maar wanneer ik weer mocht delen in

de uitlatingen van de liefde van Christus in mijn ziel en die gevoelige troost in mijn hart mocht ervaren, o, dan was ik weer volkomen gered en huppelde alsdan van zielevreugd, dewijl dan de wens van mijn hart was verkregen.

Door die werkzaamheden, en de vurige liefde die ik voor God en Zijn liefdedienst gevoelde, wat de hoogste plaats in mijn hart had ingenomen, lag mijn ganse natuur aan banden, en daar ik nu alles in mijn eerste liefde uit de weg geruimd had, dacht ik waarlijk de strijd te boven te zijn, om nimmer door vijand, zonde en wereld meer verzocht te worden of aangevallen, en niet anders geloofde als dat mijn leven, van nu en voortaan, maar alleen en geheel aan de Heere en Zijn dienst zou gewijd zijn. Ja, ik mag zeggen: er was zelfs in die tijd voor wat anders geen plaats in mijn hart, en als de lezer nu hier zegt: ik kan dit niet geloven, zal ik het hem niet ten kwade duiden, maar ik kan mij niet bedenken, dat ik in die eerste negen maanden een zondige neiging tot de wereld en de zonden in mijn hart gevoeld heb. O neen, het was bij afwisseling maar droefheid en blijdschap.

Er waren dus voor mij negen maanden in de lokkenstijd voorbijgegaan, waarop echter **een wintertijd is gevolgd**, waarin de Heere voor mij wat anders te leren had. Op een zekere dag, dat ik door de stad ging, ontwaarde ik een zondige neiging in mijn hart, hetwelk ik niet weet dat in die negen maanden gebeurd was. Hoedanig ik daardoor geschokt werd, zal ik nimmer vergeten, en het ligt mij nog levendig bij, hoe ik er bij stilstond als een mens die verslagen was, niet wetende wat mij overkwam. Hoe vreemd was mij die gewaarwording op dat ogenblik voor mijn hart, Daar ik dacht van al die Kanaänieten verlost te wezen, en zij nu weer tevoorschijn kwamen om mij te benauwen en mijn zoete vrede te verstoren, waarin ik zo lang geleefd en verkeerd had en in des Heeren dierbare beloften, waarop ik toen leefde, zoveel troost en blijdschap had genoten en ondervonden. Vanzelf gaf mij dit dadelijk werk, daar een zonde in die tijd voor mij een ondragelijke last was.

Vandaar dan ook dat ik dadelijk aan het bidden en zuchten ging, uit de behoefte van mijn hart, onder het gevoel van leed en tranen, och, de Heere mocht er mij toch van verlossen en ze voor eeuwig uit mijn hart verbannen, daar Hij toch wist, dat ze mijn leven niet meer waren, maar de dood geworden, en ik ze als mijn grootste vijand niet meer dulden kon in mijn hart. Maar wat was hiervan de uitkomst voor mij? Inplaats dat ik hierin met al mijn werken mijn begeerte vervuld zag, openbaarde zich het tegendeel. De éne zonde na de andere kwam tevoorschijn, zodat ik eindelijk in zulk een toestand geraakte, dat ik dacht, met al wat er gebeurd was, het zou nog voor eeuwig verloren zijn.

Welk een benauwdheid mij in die toestand aangreep en mijn hart vervulde, kan ik niet beschrijven, en naarmate ik met mijzelf werd bekend gemaakt, wat er nog in mijn vlees en hart woonde, naar die mate nam mijn benauwdheid toe, zodat ik ten laatste niet anders deed dan schreien, zuchten en wenen over mijn zonden, en het gemis van die zoete uitlatingen van Jezus' liefde in mijn hart. Het gebeurde eens op een avond dat ik in deze toestand ging naar een oude christin, die meer geoefend was in de weg der genade, om mijn hart eens uit te storten en te vertellen hoe treurig het met mij gesteld was, menende daar enige troost te vinden.

Maar hoe werd ik ook hierin teleurgesteld! Want toen ik haar mijn ganse toestand had meegedeeld, kreeg ik tot antwoord: zo moet het juist met u gaan, want anders zoudt u van die gestalten uw grond maar maken. En het moet Jezus zijn, en u moet leren als een arm zondaar zalig te worden, alleen uit genade, om en door de Borgverdienste van Jezus, die Hij door Zijn dood en bloedstorting aan het kruis voor gans naakte en van alles ontblote zondaren heeft teweeg gebracht.

U kunt denken hoe ik deze plaats verliet, te meer daar ik in die tijd niet eens verstond wat de bedoeling was van de woorden, die zij tot mij had gesproken. Dus in plaats van enige verlichting was mijn toestand er nog te zwaarder door geworden, en wel zo, dat het mij van nu aan toescheen, of er voor mij geen hoop of redding meer overbleef. Het dacht mij dat het nu voor eeuwig verloren was.

Inmiddels was het toch niet stil bij mij. O nee, integendeel, het gaf mij bij vernieuwing werk. Want ik wilde toch mijn leven niet verliezen maar behouden, en om hierin mijn doel te bereiken, meende ik, moest ik toch alles aanwenden wat in mijn vermogen was. Maar wat weg nu ingeslagen?

Welnu, ik meende, daar schoot voor mij nog één hoop tot mijn redding over, en dat was, ik moest alle hinderpalen, die mij in de weg stonden, opruimen, en dan, beloofde ik mijzelf, zou het wel beter met mij gaan. Onder deze was dan wel voornamelijk het huwelijk. Mij dacht, als ik maar in die staat was, dan kreeg ik meer een stil en afgezonderd leven, en kon mij meer aan des Heeren dienst wijden. Het duurde dan ook niet lang of ik kreeg verkering met iemand, waar ik vroeger ook al mee in kennis was geweest. Maar in plaats van beter, zo ik mij voorgesteld had, werd het nog hoe langer hoe ellendiger met mij. Daar kreeg ik verkering met iemand, die in de natuurstaat leefde, kwam in nieuwe verzoeking, en raakte tenslotte zodanig in de strikken verward, dat ik het sloopje mijner ziel hopeloos als aan de golven en baren overgaf, en het scheen als in mijn ogen of het nu voor eeuwig voor mij beslist was. En ware het niet, dat de Heere voor mij onder dat alles zo getrouw als sterk was geweest, het had gewis aan mijn zijde alles verloren geweest.

Doch, o, hoe wonderlijk zijn Gods wegen, en hoe moeten alle dingen niet medewerken ten goede dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn! Want in dezen voor mij zo treurvolle toestand deed zich een bijzonderheid op, en die was, dat ik in het huis van mijn oom moest slapen, die met zijn vrouw enige dagen van huis moest, en het niet leeg, zonder iemand er in, achter wilde laten. Welk een bange uren heb ik daar doorgebracht! Toen ik de eerste avond dat huis binnentrad, met een bezwaarde ziel, in het gezicht mijner schuld en zonden, terwijl mijn geweten mij van alle zijden aanklaagde, kreeg ik voor het eerst een gezicht in Gods rechtvaardigheid, en hoe strafbaar ik was voor de hoge God, Die uit kracht daarvan geen enkele zonde ongestraft kon laten. Onder die levendige indruk ging ik naar mijn slaapkamer, en zou als naar gewoonte eerst mijn knieën buigen, vóór ik mij ter ruste begaf. Maar welk een angst en benauwdheid mij daar aangrepen, kan ik hier in geen woorden uitdrukken. Alleen dit kan ik ervan zeggen: zag ik opwaarts naar den Hemel, dan was het mij of ik door het vuur van Gods wrekende gerechtigheid zou verteerd worden, en keerde ik mij tot de aarde, dan scheen het mij of een gapende afgrond mij voor eeuwig zou inzwelgen en het rechtvaardig vonnis van dood en verdoemenis over mij zou uitgevoerd worden, en dat voor eeuwig. Wat nu gedaan in die toestand?

Een Borg voor mijn schuld kende ik niet, en indien mijn schuld en zonden niet werden vergeven, dan was een onvermijdelijk doodvonnis mijn deel, als een welverdiende straf voor mijn zonden, zodat er voor mij niets overbleef dan met David uit te roepen: de banden des doods hebben mij omvangen en de angsten der hel hebben mij getroffen, ik vond benauwdheid en droefenis.

Ik was toen reeds **anderhalf jaar op de weg des levens** geweest, en hoewel ik in mijn eerste tijd veel van Jezus' liefdesuitlatingen in mijn hart had ondervonden, zodat Hij mij in alles dierbaar was geworden, zo wist ik nu, in deze bange toestand, geen recht gebruik van Hem te maken als de enige Borg en Middelaar, om Wiens wil God alleen

de zonde kan en wil vergeven en de schuld kan uitdelgen. Hiervoor dan nog blind zijnde, bad ik tot God in mijn benauwdheid, och, Hij mocht toch mijn zonden vergeven en mij door de dood niet wegnemen, want dan was het met mij voor eeuwig beslist. En dan te moeten liggen onder die oneindige toorn Gods en verstoken te zijn van Zijn zalige gemeenschap. O, dat was mij een last, niet te dragen en daarom riep ik met luider stem: *Och, Heere, vergeef toch mijn ongerechtigheden, want die zijn vele.*

In deze toestand bracht ik vijf dagen door, zonder enige verruiming van mijn benauwde ziel, en hoewel ik op de dag door mijn werk enige afleiding had, zodat het mij zo zwaar niet drukte, o, als ik dan 's avonds weer in dat huis kwam onder die indruk: ik had tegen een heilig God gezondigd, en dan van alle zijden beschuldigd werd, och, wat was het mij dan bang en benauwd, zodat het dan ook met mij was:

*'k Wou vluchten, maar kon nergens heen,
Zodat de dood voorhanden scheen,
En alle hoop mij gans ontviel,
Daar niemand zorgde voor mijn ziel.*

De vijfde avond dan, zijnde de laatste, die ik in dat huis sliep, zal ik nooit vergeten, wat daar gebeurd is. Toen ik als naar gewoonte mijn knieën zou buigen, was het mij of de laatste slag mij dreigde in het gezicht mijner zonden tegenover Gods wrekend recht, en hoe schuldig ik stond voor de hoge God.

Zag ik dus opwaarts, dan scheen mij een vuurvlam te verteren, en nederwaarts een afgrond, die mij dreigde voor eeuwig in te zwelgen. Och, wat was het mij toch bang; waarlijk, ik zat als tussen twee bergen ingesloten, die mij waren als een Ebal en een Sinaï.

Een uur heb ik in dat strijdperk doorgebracht, en alleen zij zullen het weten, die het bij ervaring geleerd hebben, wat daar omgaat tussen een rechtvaardig God en een diep schuldige ziel, neen, dat gaat alle beschrijving te boven. Daar ik altijd nog op een stoel zat, en mij niet ter ruste durfde begeven vóór ik eerst mijn knieën gebogen had, begon ik eindelijk met luider stem tot God te roepen. Och, Hij mocht toch mijn zonden vergeven, en Zich over mij, arme zondaar, ontfermen, hoewel het rechtvaardig was, zo Hij mij voor eeuwig in de afgrond nederwierp.

Maar in weerwil dat ik dat moest bekennen, was het ook aan de andere zijde de ontboezeming van mijn hart met David:

*'k Riep tot den Heer', met luider stem,
Ik smeekte, en riep vol angst tot Hem;
'k Heb voor Zijn aangezicht mijn klacht
In mijn benauwdheid voortgebracht.*

Maar nu scheen het zijn toppunt bereikt te hebben, en het ogenblik gekomen, dat de eeuwige barmhartigheid zich over mij, ellendige, wilde ontfermen, en mij uit mijn banden verlossen, en wel met deze waarheid, die met kracht in mijn hart indrong: *Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in dewelke Ik al Mijn welbehagen heb; hoort Hem!*

Och, moet ik hier zeggen, wat is een ziel toch blind en onkundig; want wèl was het mij, of er enige stilstand in mijn benauwd gemoed was gekomen, Maar wat de Heere er mij door te zeggen had, daar verstond ik niets van. Maar het was een middel voor mij dat ik in de behoefte kwam, om toch te mogen weten wat de Heere er mij door te zeggen had, en kinderlijk mocht ik vragen: *Och, Heere, geef er mij licht in, opdat ik er toch de rechte mening van verstaan mocht, want Gij weet, ik ben nog jong, blind en onkundig.* En ziet, wat gebeurt er.

O, wonder, hoe zal ik het uitdrukken. Het was mij alsof God de Vader mij bij de hand

nam, en in Zijn nederbuigende liefde tot mij sprak: *Wat Mij aangaat, Ik kan u uw zonden niet vergeven zonder voldoening, want dat laat Mijn recht niet toe, maar daar hebt u Mijn Zoon, Die er eenmaal en volkomen door Zijn dood en bloedstorting aan voldaan heeft. En kunt u het nu daarmee eens worden, dan ben Ik tevreden, en zal niet alleen al uw zonden vergeven, maar ze werpen in een zee van vergetelheid en ze nimmermeer gedenken.*

U kunt denken dat ik hierdoor wel wat verruimd was. Maar **mijn ziel was niet gered**, omreden mijn schuld niet was weggenomen.

Maar nu werd ik toch achter een geheim gebracht, dat ik nog nimmer zo verstaan had, namelijk God te kennen in Zijn recht, en mijzelf in mijn strafwaardigheid, maar daarbij hoe er in Jezus alleen een middel was om mij, arme zondaar, te verlossen, en het alleen om en door Hem was, dat ik vergeving van zonde, vrede met God en het eeuwig leven kon deelachtig worden.

Vanaf die tijd kwam er dan ook een verandering in mijn werkzaamheden; want was het mij te voren genoeg, als ik maar mocht delen in een zoete gestalte voor mijn hart, en de liefde van Jezus mijn ziel vervulde, nu leerde ik verstaan dat ik Hem nodig had als mijn Borg en Middelaar, om mijn schuld te betalen en mij met God te verzoenen, zou ik in het gericht Gods kunnen bestaan.

Inmiddels bleef er altijd voor mij nog een grote moeilijkheid in de weg, namelijk het **huwelijk**. Wel is waar, zo lang ik in die levendige werkzaamheden verkeerde, lag dat geheel op de achtergrond, Maar als dat weer afgewisseld was en de kracht der verdorvenheid deed zich weer gevoelen, o, dan dacht ik: was ik maar in die staat, daar ik mij er altijd nog veel goeds van bleef voorstellen. Al spoedig stelde ik mij dan daartoe in de weg om dat doel te bereiken, en de Heere beschikte het zo in Zijn voorzienigheid, dat ik daarin vóór mijn 22ste jaar mijn begeerte vervuld zag. Maar vond ik nu in die staat, wat ik mij voorgesteld en verwacht had?

O nee, integendeel, daar er zich nu weer zaken voordeden, waar ik niet op gerekend had en waarin ik niets ontwaarde dan teleurstellingen, die zich tragsgewijze kwamen openbaren. Het eerste daarvan was mijzelf. Och, wat een toestand. Nooit had ik toch kunnen denken, dat er zoveel in mijn vlees en hart verborgen lag, en nog minder dat de kracht der verdorvenheid tegenover mijn kracht en machteloosheid nog zoveel vermocht.

En wat was hiervan het gevolg voor mij? Eerst gewerkt of ik de overwinning nog kon behalen tot behoud van mijn leven.

Ten tweede, het hopeloos op te geven, daar er voor zulk een als ik was, toch geen verwachting meer was.

En ten derde kwam het zo ver, dat ik moest uitroepen: zou er zulk een immer op aarde geweest zijn, als ik ben?

Och, wat raakte ik in een toestand, zodat ik gedurig moest uitroepen: *ik, ellendig mens!*

Maar wat nu gedaan in die toestand? Want och, de mens wil toch niet sterven, maar leven. In de eerste tijd had ik onder geoefende vromen verkeerd, waaronder er één was, die altijd sprak uit de vastigheid van het Genadeverbond, en de zekerheid van zijn staat voor de eeuwigheid; en mij dacht: als ik dat nu ook maar had, hoe het dan ook met mij ging, dan kon ik toch niet verloren gaan. Op een tijd dat ik alleen thuis was, kwam mij die zaak weer voor de aandacht en bracht mij tot een besluit.

Ik zou mijn knieën buigen, en in het gebed niet loslaten, vóór de Heere mij die

weldaad had geschonken.

Maar o, wat een teleurstelling ondervond ik daar in plaats van in het gebed te gaan, was het mij, toen ik zou beginnen, alsof ik verstomde, zodat ik zelfs geen gedachte kon vormen hoe een aanvang te maken. Dat mijn toestand hier niet beter maar ellendiger door werd, zult u begrijpen, om reden ik blind was wat er de oorzaak van mocht zijn, en veronderstelde dat daar zeker iets achter moest liggen.

Vanaf die tijd verschaftte mij dit dan ook werk, en ik liet niet af de Heere aan te lopen in het gebed, of Hij het mij bekend mocht maken. En zie, op een tijd dat die zaak mij weer drukte, en ik voor het aangezicht Gods neerlag, was de Heere zo goed mijn stamelende bede te verhoren, en het mij te openbaren. En wat was nu de zaak? De Heere deed zien uit wat een verkeerde grond ik het begeerd had, en wat listige praktijken er in mijn hart verborgen lagen, daar het alleen maar was om een waarborg te hebben voor mijn bezoedeld vlees en hart, en om met die vuile droesem op dat rustbankje te gaan zitten. Och, wat moest ik toen des Heeren handelingen goedkeuren tegenover mijn dwaasheid en daarbij uitroepen: Och, Heere, wat zijt Gij toch wijs en goed, zelfs in het onthouden van datgene, wat Uw kinderen dikwijls begeren, wat hun meer schade dan voordeel zou aanbrengen. Onder dat alles naderde de tijd dat mijn vrouw, die zwanger was, baren zou. Maar wie had kunnen bedenken, dat de Heere zo'n diepe weg met mij zou houden? Op een zaterdagavond dat ik thuis kwam, vond ik mijn vrouw in bed, en het bleek al spoedig dat de verwachte zaak stond te gebeuren. Daar de verlossing niet al te spoedig ging, en ik, nog jong zijnde, zonde enige ervaring, bracht dit mij al spoedig in verlegenheid, zodat ik al eens naar boven vluchtte, om mijn benauwde hart voor de Heere uit te storten, och, Hij mocht Zich in dezen over ons ontfermen.

Maar o, hoe wonderlijk was het mij, daar mij telkens, als ik in het gebed was, maar voorkwam: Ik zal zijn die Ik zijn zal, en in plaats van verruiming, was het of mijn hart al nauwer en nauwer werd toegehaald. Het duurde tot maandagavond zes uur, toen alles werd in gereedheid gebracht: het kon nu niet langer wachten, en hoewel onder velen smarten werd mijn vrouw verlost van een welgeschapen zoon.

Maar o, wat werd het spoedig openbaar, waardoor mijn hart zo bezwaard was, daar door tussenkommende zaken **mijn vrouw een uur na de verlossing door de dood van mij werd weggenomen**, zodat ik diezelfde avond nog in diepe rouw werd gebracht.

Hoe ik onder dat alles gesteld was, laat zich beter gevoelen dan beschrijven. Twee dagen en twee nachten waren er dat ik nauwelijks had gegeten of gedronken, waarop de dood mijner vrouw gevolgd was.

O, welk een weg voor mij, na pas elf maanden in den echt te zijn verbonden, nu reeds op zulk een smartvolle wijze gescheiden, mijn kind dezelfde avond nog door familie meegenomen, en wat dat alles nog verzwaarde, mijn hart was als toegesloten zodat er geen zucht uit kon, tot verruiming van mijn benauwde ziel. Er bleef voor mij niets over dan met Jeremia te zeggen: *Schouwt het aan, en ziet, of er een smart zij gelijk mijn smart*; en met Job: *Hij heeft mijn weg toegemuurd, dat ik niet doorgaan kan*. Zeer vroeg de andere morgen ging ik naar de kamer waar mijn vrouw was afgelegd, Maar toen ik haar aanzag werd ik op twee zaken gewezen: ten eerste op het gemis, dat ik toen meer besefte, en ten tweede op haar zieletoestand voor de eeuwigheid. Het smartgevoel dat ik daarin ondervond, ben ik niet in staat hier uit te drukken.

Inmiddels was mijn moeder uit Ameide overgekomen. Zij vond mij in een diep moedeloze en troosteloze toestand. Ik dacht: nooit had een mens op aarde in zulk een weg verkeerd als ik. Nadat de begrafenis was afgelopen, brak de tijd aan dat mijn

godzalige moeder zou vertrekken, maar te voren vroeg zij mij, wat ik nu voornemens was te beginnen, waarop mijn antwoord was: "Och, moeder, gaat u maar heen, en laat mij hier maar zitten, want het is voor mij hier op aarde toch afgelopen, en dus geef mij maar over voor hetgeen ik ben," zodat ik weigerde getroost te worden, en zij moest vertrekken met achterlating van een diep-gewonde zoon.

De volgende dag ontwaarde ik bij mijn diepe moedeloosheid een zekere ontevredenheid in mijn hart. Mij dacht, daar waren zoveel ouden van dagen, die gemist konden worden, en werden gespaard, en mijn vrouw nam de Heere weg. O die prikkel van vijandschap, die ik toen in mijn hart ontwaarde, nee, ik dacht: nooit had God een onrecht gedaan als toen aan mij, en ik zou Hem wel rekenschap hebben willen vragen van Zijn daden.

De vijfde morgen ging ik weer naar mijn werk en zat daar onder het volk moedeloos en troosteloos, als een, die van alles was verlaten, waarbij nog kwam mijn morrend en twistend hart, dat zich niet kon noch wilde onderwerpen aan Gods wil en weg met mij. Och, wat had ik het toch bang en benauwd, en het was al gedurig: wat ben ik toch een worm hier op aarde!

Vijf dagen en nachten heb ik in die toestand verkeerd, totdat het 's avonds om zes uur de Heere behaagde mijn ziel uit die banden te verlossen. De Heere kwam mij voor met die waarheid, die krachtig indrong in mijn hart: *Hij doet naar Zijn wil met het heir des hemels en de inwoners der aarde, en daar is niemand die Zijn hand afslaan, of tot Hem zeggen kan wat doet Gij?*

Daar stond ik dan als iemand, die in zijn volle vaart gegrepen was; de stormen in mijn ziel waren tot bedaren gebracht, en een zoete stilte vervulde mijn hart. Vanaf dat ogenblik leefde de behoefte in mijn hart: och, de Heere mocht mij toch te verstaan geven, wat Hij mij door die waarheid had te zeggen, en o, daar gaf de Heere mij een gezicht en gevoel, wie en wat Hij was in Zichzelf, namelijk de vrijmachtige en soevereine God, Die alle dingen werkt naar de raad van Zijn eeuwige wil, en wie ik was, nietig stof, om mij tegen Hem te verzetten en rekenschap af te vragen van Zijn daden. Ik wist niet, waar ik mij bergen zou van diepe schaamte en leedgevoel voor de hoge God. Vanaf dat ogenblik werd het zuchten en kermen tot de troon der genade, dat de Heere mij genade mocht schenken om kinderlijk onderworpen met Zijn heilige wil verenigd te zijn, en Zijn doen majesteit en heerlijkheid te noemen. Het was in mijn hart:

*O God! verlos en red mij uit den nood,
De waat'ren zijn tot aan de ziel gekomen;
Ik zink in 't slijk; ik voel mij overstromen;
Ik ga te grond, de vloed is mij te groot.*

Maar het behaagde de Heere mijn benauwde ziel in de ruimte te stellen. Er daalde een zalige vrede in mijn hart, mijn bezwaren vielen weg, mijn ziel werd in de ruimte gezet, en ik mocht met den dichter ondervinden:

*Gij hebt, o Heer', in 't dood'lijkst tijdsgericht,
Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen.*

Wat dit alles voor mij was, kan ik niet onder woorden brengen, en toen de Heere mij voorkwam met het 13e vers uit Ps. 73, dat ging alle beschrijving te boven, elke regel was voor mij een zaak, en toen ik daar kwam:

*Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart
Of bangen nood, mijn vlees en hart,*

*Zo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn Deel, mijn eeuwig goed.*

Toen was het, alsof **mijn ziel overstelpt werd van de liefde Gods**, die daar is in Christus Jezus, Die dan ook als die eeuwige Rotssteen des heils een levendige gestalte in mijn hart kreeg, en mij boven alles dierbaar werd, waaraan ik genoeg had voor tijd en eeuwigheid.

Het is niet in woorden te brengen, wat ik onder dit alles mocht genieten; mijn droefheid was veranderd in blijdschap, mijn wenen in gejuich, en in aanbidding en verwondering over des Heeren daden, had ik al des Heeren volk wel willen toeroepen: *Komt, maakt God met mij groot, want mijn ziel is gered, en de Heere heeft aan mij welgedaan.*

Ook voor het tijdelijke nam de Heere al mijn zorgen weg. Mijn zuster kwam om mijn kind te verzorgen, en mijn ooms hart werd gebogen, om mij met alles bij zich in te nemen, zodat ik weer moest uitroepen: loof den Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden.

Vanaf die tijd had ik een stil en afgezonderd leven, en mocht veel delen in een aangename vrede des gemoeds, terwijl de liefde van Christus mijn hart vervulde.

Twee en een half jaar heb ik in de staat van weduwnaarschap geleefd, en ik mocht daarin opmerken de goede hand Gods over mij, en Zijn trouwe liefde en zorg aan mij bewezen. De Heere gaf mij weer een vrouw, als een hulpe tegenover mij en als een moeder voor mijn kind, zodat ik in dezen mocht ondervinden, dat de Heere wel slaat, Maar ook op Zijn tijd weer balsem heeft ter genezing, en te verstaan geeft dat alle dingen moeten medewerken ten goede, degenen die naar Zijn eeuwig voornemen geroepen zijn.

De Heere vervulde in die tijd ook mijn begeerte om als **zilver smid** in mijn eigen zaak te gaan, hetwelk geschiedde 1 mei 1849. Er waren echter twee bezwaren. Er was ten eerste veel geld voor nodig, en daar ik maar over weinig kon beschikken, bracht mij dit dikwijls in verlegenheid.

Ten tweede ontbrak mij iets in de kennis van het vak, dat ik beslist nodig had, en waartoe mij de gelegenheid het te leren was afgesneden. Alles bij elkaar genomen, deed dit mij dikwijls besluiten om er maar geheel van af te zien. Maar nu zullen wij zien hoe wonderbaar God is in al Zijn wegen.

Het was op een zondagmiddag dat ik naar de kerk ging en de leraar de 20e Zondag behandelde, over de Heilige Geest. Onder het vele, dat zijne eerwaarde er van aantoonde, was ook dit, dat hij zei, dat die Geest ook wel onderwijs gaf in een handwerk. Tot bewijs daarvoor werd bijgebracht het maken van de tabernakel, hoe er ook niemand was van dat handwerk, en de Heere tot Mozes zei: *Ik heb met name geroepen Bezaleël en Aholiab, en Ik heb hen vervuld met de Geest der wijsheid in alle handwerk.*

Met een levendige indruk daarvan ging ik naar huis, gelovende dat de Heere nog diezelfde God was, en dus ook machtig mij die Geest te schenken. In stille eenvoud boog ik mijn knieën in het verborgen, met de bede: Och, de Heere mocht ook mij die Geest der wijsheid schenken in dit handwerk, daar Hij wist dat het voor mij onmisbaar was. En wat deed de Heere in Zijn onbegrensde liefde? Ik maakte alles gereed, wat ik er toe nodig had, nam een aanvang met het werk, en het was mij even alsof ik het van mijn jeugd af geleerd had. O, moest ik hier wel uitroepen, *wie en wat is God voor Zijn*

volk, en hoe wondervol zijn Zijn wegen, die Hij houdt met Zijn kinderen. En wat het grootste wonder nog was, was dat juist die zaak voor mij tot een rijke zegen was in mijn arbeid, daar het ruime winst afwierp, en ik er twaalf jaar lang mijn bestaan in gehad heb, en daarom: *welgelukzalig is hij, die de God Jakobs tot zijn hulp heeft, wiens verwachting van den Heere zijn God is, Ps. 146: 5.*

Nauwelijks was ik vier maanden in mijn zaak, of er openbaarde zich iets in mijn hart, waar ik nimmer over gedacht had, namelijk **een vurige begeerte om het Evangelie te prediken aan zondaren.** Het middel daartoe was een waarheid, die mij, in mijn afzondering tot het gebed, met kracht was voorgekomen, en wel uit 1 Tim. 3 : 1: *Dit is een getrouw woord: zo iemand tot eens opzieners ambt lust heeft, die begeert een treffelijk werk.* Vanaf dat ogenblik was het mij, of er een vlam in mijn binnenste was ontstoken, en een vuur dat niet was te blussen. Daar mijn drukke bezigheden het op de dag niet toelieten, zo koos ik, om aan die begeerte te voldoen, een gedeelte van de nacht om mij te oefenen.

Onvermoeid was ik daarin een tijdlang bezig, en het onderzoek van Gods Woord was mij zo dierbaar, dat ik er al mijn leven in mocht vinden. Nadat het zo enige tijd geduurd had, begon dat vuur van binnen een weinig te bedaren, waarbij kwam dat mijn lichaam het niet uit kon houden, want bij mijn drukke werkzaamheden sliep ik niet meer dan drie of vier uur op een nacht. Maar daarbij kreeg ik nu ook te zien het gewicht van zulk een werk en hoe niemand zichzelf die eer zou aannemen, als die er van God toe geroepen was, hetwelk ik van mijzelf niet kon geloven, vooral als ik op mijzelf zag, welk een blind, dwaas en onkundig schepsel ik was.

Vanaf dat ogenblik kwam ik dan ook tot het besluit er geheel vanaf te zien, en de gedachte eraan geheel uit mijn hart te verwijderen, waartoe ik met alle kracht mijn werk aanvatte, om dat doel te bereiken.

Zes jaar achtereen heb ik dit volgehouden. Hoewel het mij in het begin veel strijd kostte om die gedachte uit mijn hart te bannen, werd dit toch van tijd tot tijd minder. Waarbij kwam dat de Heere mij zo rijkelijk zegende in mijn werk, waardoor ik ten slotte zó geheel ingewonnen werd, dat ik niets overhield dan een leeg hart voor God en een vol hart voor de zaken van dit leven. Ware het niet dat de Heere de Getrouwe was en bleef voor Zijn volk, nimmer had er iets van mij terecht gekomen, maar was ik met een eeuwige afwijking van Hem afgeweken. Door de voorspoed was ik van Hem afgeweken, maar de Heere wist mij op Zijn tijd wel weer terug te brengen.

Het was in het jaar 1855, in de maand juli, dat ik bezocht werd met een gevaarlijke ziekte aan de lever, welke zó toenam, dat ik binnen acht dagen niet meer in staat was iets te verrichten. O, welk een toestand! Van het hoofd tot de voeten vol pijn, en een walging van alle spijzen en ten slotte door de dokter opgegeven. Daar zat ik nu als een verlatene, die ondervond: *wie God verlaat heeft smart op smart te vrezem;* en, wat alles nog overtrof, met een hart vol opstand tegen God en Zijn weg, die Hij met mij hield. Heb ik ooit een prikkel van vijandschap in mijn hart gevoeld tegen God en de weg die Hij met mij hield, dan is het toen geweest. Ik was met Asaf nijdig op de voorspoed der goddelozen. Ja, ik moet het tot mijn schande zeggen: ik was soms een onhandelbaar mens, en wel het meest omdat ik mijn werk niet kon doen.

O, wat is toch de mens, waartoe heeft de zonde hem niet verlaagd! Dit kwam in deze weg van tegenspoed helder uit. De duivelen sidderen nog, maar de mens vraagt met verheven schilden: *Wie is de Heere, dat wij Hem zouden gehoorzamen?*

Drie weken lang verkeerde ik in deze gevaarlijke en pijnlijke toestand, en daar mijn hart als toegemuurd was, en de prikkel van mijn vijandschap er in leefde, zo deed ik

niet dan twisten met mijn Maker en de vrijmachtige God beoorlogen, uit kracht van het vermeende onrecht, zo ik dacht mij aangedaan.

Die het vatte, die vatte het.

Maar daar brak de zondagavond aan, en mijn vrouw ging met mijn zoontje, dat nu elf jaar was, naar de kerk, zodat ik nu alleen in huis achterbleef.

En wat denkt u, dat ik deed, lezer, in dat uur van alleen-zijn? Mijn knieën buigen voor de Heere, en smeken om ontferming? Welnee, integendeel! Eerst ging ik mijzelf beklagen, dat ik zo'n ellendige stumper was, en zo ongelukkig: er was op aarde geen ellendiger wezen; en daar kwam bij, dat er nu geen mogelijkheid bestond om het bestelde werk op tijd klaar te hebben; zodat ik maar niet klaar kon komen met mijn rekenen, en ten slotte uitriep: Och, wat ben toch een ellendeling op aarde! O, wat was dat een donkere toestand! Maar nu scheen het de tijd des Heeren te zijn, om mij te verlossen uit die drom van nevelen en te brengen in het Heiligdom, want daar kwam de Heere mij voor met de woorden van Asaf, Ps. 77 ondermeer:

*En mijn geest doorzocht de reden,
Waarom God die tegenheden
Mij in zulk een mate zond
En wat mij te duchten stond.*

Dit greep zó mijn hart aan, dat ik was als een hollend paard dat tot stilstaan is gebracht. Ik mocht er mee tot mijzelf inkeren, en vroeg mij af of er bij mij ook geen bijzondere redenen waren, waarom de Heere met mij zulk een weg van tegenheden bewandelde, en Zijn hand mij zo zwaar drukte! En wat was nu het gevolg van die ondervinding? Hoe zwak ik ook was, toch mocht ik op mijn knieën komen, maar zal nimmer vergeten hoe ik daar lag als een lederen zag, als uitgedroogd, met een gesloten hart, waar geen zucht uit kon, zodat bidden mij als een onmogelijke zaak was.

Och, wat kan de voorspoed der wereld de christen ver afvoeren en treurige gevolgen hebben voor zijn zieleleven, als hij er door wordt afgetrokken van de Goddelijke Gever!

Onder al die narigheid bleef ik op mijn knieën, totdat een diepe zucht mij ontglipte: 'Och, Heere!' en onder die zucht werd mijn hart als verbroken en de harde steen van binnen werd vermorzeld, en in klagen en met tranen moest ik lucht geven aan mijn ziel, die in de benauwdheid was, niet wetende wat de reden was, dat de Heere mij al die tegenheden zond.

Tot mijzelf gekomen zijnde, mocht ik de Heere kinderlijk vragen, wat toch de reden mocht wezen, dat Hij, de Heere, met mij zo in tegenheid handelde, en riep ik uit: *Och, Heere! wil het mij toch bekend maken!*

En ziet, de Heere was zo goed mijn verzuchtingen te horen, en Hij verhoorde mij door mij twee zaken te doen zien, waardoor het mij duidelijk werd, wat de redenen waren van mijn ellende en tegenheden. En waarin bestond dat?

Ten eerste werd ik teruggeleid naar de zes jaren van overvloed, die de Heere mij geschonken had, en ten tweede, hoe ik nu daartegenover goddeloos en ondankbaar was geweest, en kreeg nu te zien waar die zegeningen mij gebracht hadden.

En o, toen ik mijzelf klaar en helder bezag tegenover 's Heeren weldaden, was het een uitroep van verwondering, dat de Heere aan mij, diep onwaardige, Zijn lankmoedigheid zo betoonde en niet ophield aan zó een nog te denken, aan zo'n monster, dat reeds lang hel en verdoemenis rechtvaardig verdiend had, door al de zonden en afdwalingen. Ik had geen woorden om het uit te spreken, en wist mij niet te bergen van diepe

schaamte voor God, en er schoot dan ook niets over dan: *O God, wees mij, arm zondaar, toch genadig!*

Maar de Heere was op weg Zijn afgedwaald schaap te zoeken en terecht te brengen. Maar hoe deed de Heere dat?

Eerst deed Hij mij zien, dat het kwaad en bitter is tegen Hem te zondigen, en toonde mij dat het de oorzaak was van al mijn ellenden en deed mij toen zien dat ik het voorwerp was dat Hij in Zijn eeuwige liefde gekend had van vóór de grondlegging der wereld, en in de tijd gezocht en toegebracht; en nu was ik wel ontrouw geworden, Maar dat kon Zijn trouw niet teniet doen, en daarom was het alleen getrouwheid, dat de Heere mij, ontrouwe, door middel van deze proefweg kwam opzoeken en terechtbrengen.

O, wat mocht ik de Heere doen toevallen en de slaande hand kussen, want het was toen, dat ik met luide stem moest uitroepen: *Ik dank U, Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt, want Uw toom is afgekeerd en Gij troost mij.*

Hoe zalig is het toch voor de ziel, zelfs in de diepste proefwegen, God in dezelve lief te hebben, Zijn roede te kussen, en met kinderlijke onderwerping, verenigd met Zijn wil, zich in de armen van Zijn liefde zalig te verliezen. Mijn ziel was dus uit haar banden verlost en kon nu berusten in des Heeren wegen.

Altijd lag ik nog op mijn knieën. Maar nu met een vertederd hart en een verootmoedigde ziel. En wat gebeurde er, eer ik opstond?

De Heere beliefdde mij een zaak te openbaren, waar ik wel over had gesproken, maar nooit in mijn hart ondervonden in zijn kracht, namelijk om **een Drieënig God te leren kennen als nodig tot zaligheid.**

En nu was de Heere zo goed om mij dit onderscheidenlijk te leren kennen.

- Het eerste was het werk van de Vader in Zijn trekkende liefde naar Joh. 6 : 44, hetwelk zijn grond als beweegoorzaak heeft in de eeuwigheid in God zelf, Jer. 31 : 3.
- Het tweede was het werk des Zoons in Zijn verlossende liefde, hetwelk Hij aan het kruis door Zijn dood en bloedstorting had teweeg gebracht, Ef. 1 : 7. O, hoe duidelijk was het mij dat de zonde een scheiding had gemaakt tussen God en de zondaar en teweeg had gebracht dat de deugd van Gods rechtvaardigheid niet toeliet om in een nadere onderhandeling met hem te treden, tenzij er voldoening geschiedde, waaraan de Zoon van God, Jezus Christus, volkomen als Borg voldaan had aan het kruis, en daardoor voor mij een eeuwige verlossing had teweeggebracht.
- En nu was het ten derde des Heiligen Geestes werkende liefde om de weldaden, door Christus verdiend, uit te werken, te verzegelen en toe te passen in het hart, die dan door het geloof worden aangenomen en toegeëigend, en een zalige vrede, troost en blijdschap geeft voor het hart, Ps. 4 : 8.

Zo ik dat nu kreeg in te zien met een klaarheid, die ik niet kan beschrijven, en dat ik daar het onderwerp van was, die het zo voor God bedorven had, en zo onwaardig was. Nee, hier moet ik zwijgen en aanbidden, en vooral toen ik zag dat de drie Personen, Die ik nu onderscheiden in Hun werk had leren kennen, één in Wezen waren. Alleen kan ik er dit van mededelen, dat ik mij zalig in God ben kwijt geraakt, met eeuwige aanbidding en verwondering, en dat aan mij. Want dit leert de ondervinding der heiligen, die verwaardigd worden door een zielzaligend geloof zich in God te verliezen, dat het maar een zakken en zinken is, als in een oceaan waar geen grond te vinden is.

Was mijn ziel dus verlost, mijn lichaam was altijd nog in dezelfde toestand, Maar de Heere, Die het ene nu had geschonken, bleef met het tweede niet achter. Ik raadpleegde een tweede dokter, en wat was zijn oordeel toen hij mij onderzocht had? Ik kon hoogstens nog vier dagen leven, en daarom zou hij de ziekte maar dadelijk op de proef stellen. Maar hier bleek al spoedig, dat onze gedachten niet 's Heeren gedachten zijn.

De dokter gaf mij medicijnen, waarvan ik die dag twee keer innam. Na een verkwikkende slaap werd ik 's morgens om vier uur wakker. Maar wat een wonder, hoewel ik het niet kon geloven, voelde ik een merkbare verandering in mijn lichaam en vanaf dat ogenblik nam ik langzaam in beterschap toe. En zal ik nu alle wonderen melden, die de Heere vanaf die tijd gedaan heeft aan mij, onwaardige? Nee, alleen wil ik nog aanmerken, tot roem van Gods oneindige goedertierenheid, de grote voorrechten, waarin ik boven zovelen mocht delen, toen ik voor het eerst weer aan tafel mocht zitten en iets gebruiken.

Nooit zal ik vergeten het wonder, dat ik daarin zien mocht, de spijs te hebben en met smaak te mogen gebruiken. Och, wat was de Heere toch goed voor Zijn ellendige, daar ik mij voorgesteld had nimmer dat voorrecht te zullen delen, en daarbij, dat het mij aan geen middelen ontbrak om al wat ik begeerde te kunnen krijgen. O! wat was ik er toch dikwijls onder gesteld, bij het zien en gevoelen van al die weldaden tegenover mijn diepe onwaardigheid vanwege de zonden.

Het duurde echter niet lang, of er deed zich voor mij weer een nieuw bezwaar op, en wel de sterke begeerte tot de prediking van Gods Woord.

Het middel daartoe was dezelfde waarheid, die mij voor zes jaar was voorgekomen, en die nu in mijn afzondering weer met kracht in mijn ziel was gekomen en mijn hart in vuur en vlam zette voor de begeerde zaak. Ik ging weer met al mijn krachten om mijzelf te oefenen, waartoe ik ook enige boeken aanschafte. Het duurde echter niet lang, of het strijdperk begon weer voor mij. Toen het vuur van binnen weer een weinig verflauwde en ik tot mijzelf inkeerde, kwam het oude struikelblok weer boven, namelijk mijn algehele onbekwaamheid tot zulk een werk.

Vier jaren achtereen heb ik er weer aan gewerkt om het uit mijn hart te krijgen, maar nimmer de overwinning kunnen behalen. Integendeel, hoewel ik wilde loslaten, heb ik van achteren gezien dat de Heere mij niet wilde loslaten, maar wilde gebruiken tot een boodschapper van goede tijding voor arme zondaren. Het zou te uitgebreid worden, alles te schrijven wat in die vier jaar gebeurd is. Slechts één bijzonderheid zal ik er van aanmerken.

Uit mijn ziekte had ik iets gehouden, hetwelk de Heere telkens als middel gebruikte om mij laag bij de grond te houden. Voortdurend zegende de Heere mij in mijn werk en naarmate mijn krachten toenamen, greep ik de zaak meer aan, altijd met de gedachte, dat ik tot werken was geroepen en niet tot de prediking. Maar als ik dan meende alles te boven te zijn, nam de Heere mijn krachten weer weg, zodat ik was als iemand die krachteloos is. Dan bepaalde de Heere mij weer bij mijn tegenstand, schuld en ellende, hetwelk ik dan weer met hete tranen beweede en met kinderlijke onderwerping weleens zei: *Och Heere, indien het dan Uw wil en weg is, mij te willen gebruiken Uw Woord te verkondigen, o mocht Gij mij dan maar te sterk worden, en mij over alles heen zetten, teneinde ik U volgen mocht in de weg, die Gij wilt dat ik gaan zal.*

Maar wat deed ik, als mijn krachten weer wat toenamen? Alweer de oude weg op en op mijzelf ziende, mocht niemand over zulk werk minder denken dan ik, diep

onkundige en in alles ongeschikt. Och, wat al strijd heeft mij dat gekost, dat weet Hij, Die onze harten kent en bij Wie al onze paden zijn.

Onder dat alles gedacht de Heere aan Zijn verbond en wilde mij nog een weldaad schenken, die ik aan mijn zijde nog miste om te kunnen sterven. Het was in het jaar 1859 op de 18e augustus, dat God mij volkomen in de ruimte stelde en tot het **volle bewustzijn bracht van mijn kinschap en deelgenootschap aan al de goederen van het genadeverbond.**

Achttien jaar had ik reeds de weg des levens bewandeld, en onder veel verwisselende toestanden leefde ik altijd nog onder de indruk, dat ik de volle verzekering van mijn staat nog miste en dientengevolge nog in een gedurige vrees en bekommernis: och, hoe zal het nog gaan als het eens op sterven aankomt?

Maar nu was de Heere zo goed mij die grote weldaad te schenken. Ik zal het zo eenvoudig mogelijk meedelen. In die tijd had ik de gewoonte een enkele keer voor mijn zaak op reis te gaan, en daar mijn lichaam nog zwak was gebeurde het dikwijls dat ik ziek thuiskwam. Dit was ook het geval op genoemde 18e augustus en daar ik wat vermoeid was, meende ik mij wat ter ruste te moeten begeven, in de hoop met een weinig rust en slaap verkwikt te worden. Maar o, hoe wonder was het mij als ik daar in de stille eenzaamheid terneder lag. In plaats van wat te slapen raakte ik in een stille overdenking over mijn toestand en het duurde niet lang of de oorzaak ervan werden mijn zonden en het gedurig verlaten van de Heere, zodat ik al spoedig onder schuldgevoel en tranen moest uitroepen: *Och, Heere, wat ben ik toch een ellendig mens!*

Ik kreeg te zien hoe dikwijls mij de Heere in mijn dwaasheid al had opgekeerd, en ik telkens maar weer was afgeweken en het tegen Hem had verzondigd, waardoor ik gedurig reden gaf dat Hij mij moest tegenkomen. Welk een smart en leed ik daarover gevoelde, laat zich niet beschrijven, en ik moest onder tranen maar uitroepen: *Heere, tred niet in het gericht, want op een van duizend kan ik niet antwoorden.*

Maar er volgde meer: het hele register van mijn schuld en zonden werd in alle klaarheid mij voor ogen gesteld. O, wat al zonden, wat al schulden, wie kan ze uitspreken: een lijst als van de aarde tot de hemel, en dat tegen een God Die even zo rechtvaardig als heilig is!

Maar dat niet alleen, maar daarbij leidde de Heere mij terug tot in het paradijs, en deed mij zien en gevoelen, dat ik de man was die de vrucht had genomen en Zijn gebod had overtreden, en al was het nu, dat ik geen enkele dadelijke zonde had gehad, deze voor mij genoeg was om mij te veroordelen, en het vonnis van dood en verdoemenis, over mij uitgesproken, te billijken en te rechtvaardigen. Met deze beide, zo erf- als dadelijke schuld, werd ik gedagvaard voor God als mijn Rechter, Die voldoening eiste tot de laatste penning, en uit kracht daarvan niet anders kon dan uitvoering geven aan dat recht, wilde Hij blijven wie Hij was. Zodat er voor mij niets overbleef dan mijn eeuwig doodvonnis te ondertekenen, en gevoelende dat het zo rechtvaardig was uit kracht van mijn schuld en zonde, wilde ik ook niet anders, dan dat Gods deugden daarin werden opgeluisterd, al was het dat ik eeuwig onder dat recht had moeten blijven liggen. O, dat zegt wat, om God even zo lief te hebben in de deugd van Zijn rechtvaardigheid, als in die der barmhartigheid. Hoe bang en benauwd het mij daar was, zal alleen hij weten, die dit met mij heeft ondervonden, en als tussen die twee bergen gestaan heeft, van boven een vuur en vlam van Gods eisend recht en beneden een afgrond, die hem voor eeuwig staat in te zwelgen. En wat hier nog bij kwam, was, dat de weg van verlossing in Jezus voor dat ogenblik zo geheel voor mij verborgen was, niettegenstaande ik Hem kende, en al zoveel ondervonden had van de uitlatingen

Zijner liefde in mijn hart. Daar stond ik dus als een veroordeelde in mijzelf voor de Hemelse Rechtbank, met het doodvonnis in mijn hart, van de duivel aangeklaagd, van de consciëntie gebeukt, terwijl zonde, vlees en wereld tegen mij getuigden en een donderende wet niet alleen voldoening eiste, maar ook haar vloeken over mij uitsprak en het zwaard van Gods recht mij ieder ogenblik stond te treffen. Vanzelf kon ik daar niet lang verkeren, want wie zal God zien en leven?

Neen, een verborgen kracht moet hem daar ondersteunen, anders zou hij smelten als was voor het vuur. Maar op welk een wijze werd hier nu mijn ziel gered?

Het heeft Gode behaagd, zegt Paulus, Zijn Zoon in mij te openbaren, en evenzo is het mij gegaan. Als uit de stille eeuwigheid trad Christus tevoorschijn en openbaarde Zich als de Persoon, Die Zichzelf had gegeven als een Borg in dat eeuwig genadeverbond, en op Zich had genomen mijn schuld te betalen, de zonden te verzoenen, de zaligheid te verdienen, en een eeuwige gerechtigheid teweeg te brengen.

Nu werd ik ingeleid wat het Jezus gekost had. Van de kribbe tot aan het kruis werd ik van zaak tot zaak ingeleid in dat ganse lijden, en wel met zulk een klaarheid, alsof het in de dadelijkheid geschiedde, en al dat lijden, dat Jezus nu onderging, had ik rechtvaardig verdiend vanwege mijn zonden, en nu leed Hij in mijn plaats om mij, ellendige, van een eeuwig lijden te verlossen. Inzonderheid was het mij zwaar en bitter, toen ik ingeleid werd in Gethsémané, waar Hij als een worm op de aarde lag en Zijn zweet als grote druppelen bloeds neervielen.

Wat smart ik daar gevoelde, laat zich met geen pen beschrijven, want dat waren nu mijn zonden, en ik had uit kracht daarvan rechtvaardig verdiend dat eeuwig te moeten ondervinden, en nu leed Hij vrijwillig en uit liefde, om er mij voor eeuwig vrij van te maken. Maar niet minder was het in de zaal van Kájafas waar kinnebak- en geselslagen Zijn deel waren en Hij, onschuldig veroordeeld, naar de strafplaats geleid werd, dragende Zijn eigen kruis. O, die vloekdood moest Hij sterven, om mij, die onder vloek en toom lag, te verlossen en in het bezit te stellen van zaligheid en heerlijkheid. En wat gebeurde er nu bij dat kruis? O, wie zal dat beschrijven.

Daar werd ik in een geloofsgezicht verwaardigd, om Jezus als mijn Borg en Middelaar te aanschouwen, Die daar had uitgeroepen: *Het is volbracht*. Mijn schuld was dus betaald, mijn zonden waren verzoend, de wet in haar eis en vloek voldaan, Gods oneindige toorn uitgeblust, de zaligheid volkomen verdiend en een eeuwige gerechtigheid voor mij teweeggebracht. En daarin mocht ik de Persoon Jezus Christus gelovig aannemen, mij toe-eigenen en zalig omhelzen als mijn Borg, Middelaar en volkomen Zaligmaker.

O, moet ik hier wel zeggen, heb ik ooit een volmaakt werk gezien, dan is het dit geweest, want al had ik de schuld en de zonden van de gehele wereld gehad, dan was dat bloed en die prijs genoeg om ze volkomen weg te nemen, waarvan ik nu volkomen bewust en verzekerd was, dat het voor mij geschied was. En nu openbaarde zich God de Vader, onder Wiens vorderend recht ik te voren meende te bezwijken, als verzoend door de voldoening van Zijn Zoon, aan mij, dat Hij nooit meer op mij toornen of schelden zou en mijn schuld en zonden als in een zee van vertegelheid achter Zijn rug had geworpen.

Maar wat hier alles nog overtrof was, dat God nu als Vader in betrekking tot mij als Zijn kind Zich openbaarde in Zijn liefde, en een straal van Zijn vriendelijk aangezicht over mij deed lichten, hetwelk in die mate was, dat mijn lichaam het niet kon dragen en ik met de Bruid moest uitroepen: *Ik ben krank van liefde*.

O, dat aangezicht van de Vader en die glans en heerlijkheid die er afstraalde, neen, hier moet ik zwijgen, terwijl aanbidding en verwondering mijn hart vervulde. 's Middags om één uur had het werk zijn aanvang genomen en 's avonds om zeven uur

had het zijn volle beslag. Mijn lichaam was er zeer van aangedaan en mijn ziel was verslonden in de liefde des Vaders. O wonder, daar lag ik in mijn stille eenzaamheid, en nu kan ik het niet anders uitdrukken, als in de schoot van *mijn Abba Vader*, terwijl Zijn Geest met de mijne krachtig in mij getuigde van mijn kindschap.

Nooit zal ik vergeten, wat ik in dat uur van zeven tot acht mocht ondervinden. Die zalige troetelingen, als in de schoot mijns Vaders, en die zoete vrede in mijn hart, gepaard met de overvloed van Zijn liefde en de zalige geloofsgemeenschap met Hem. Nee, ik moet zwijgen, want ik heb geen woorden. Alleen kan ik er dit van zeggen: ik had vrede met een Drieënig God, vrede met engelen en mensen, vrede met het gedierte des velds, vrede met hemel en aarde, en het was of alles mij die vrede toeriep, en in verwondering en aanbidding moest ik maar uitroepen: en dat aan mij!

Toen het acht uur geslagen had, deed ik de gordijnen open en riep mijn vrouw. Luidkeels begon zij te schreien, menende dat ik zou gaan sterven. Maar ik antwoordde: O nee, ik zal nu eerst gaan leven, maar weet gij wat gij eens doen moet: ga naar het gezelschap en zeg dat al des Heeren volk bij mij komt, want dat het met mij gesteld is als met de dichter van Psalm 66 : 8: *Komt, luistert toe, gij Godgezinden!* Het duurde dan ook niet lang of er kwamen er, en uit de volte van mijn hart moest ik spreken en vertellen wat grote dingen of God aan mijn ziel gedaan had, en het zalige, dat ik er in had mogen genieten voor mijn hart.

Intussen brak de nacht aan, en de Heere was zo goed mijn lichaam, dat als afgemat was, een weinig te verkwikken. Zeer vroeg in de morgen stond ik op en werd al spoedig gewaar, dat het gerucht in de stad onder 's Heeren volk verspreid was, zodat 's avonds mijn huis vol was. Mijn hart nog vol zijnde van het eeuwige wonder dat de Heere mijn God aan zulk een diep onwaardige gedaan had, ontbrak het vanzelf niet aan stof om te spreken, en daar mijn orgel in de kamer stond, maakten wij God groot met stem en snaren. Welk een tijd was dat voor mij. Het was maar roemen in Gods daden, en mijn ziel leefde als Hij maar grootgemaakt werd. Het was dus voor mij een zomertijd, waarin ik tot het volle bewustzijn van mijn staat gebracht ben geworden en met Paulus kon en mocht zeggen: *Ik weet, in Wien ik geloofd heb, en ik ben verzekerd.*

Het duurde niet lang of de begeerte tot de prediking van Gods Woord werd weer levendig in mijn hart en meer dan ooit gevoelde ik die sterke aandrang tot dat werk, waar ik nu reeds tien jaar mee geworsteld had. Het scheen echter nu de tijd te wezen, dat de Heere met kracht wilde doorwerken om Zijn hoge doel te bereiken. Het eerste daarvan was, dat God mij krachtig losmaakte van mijn zaak, waarin Hij mij geplaatst en nu elf jaar in gezegend had. Hoe moeilijk ik het in deze weg kreeg, kan ik maar enkele zaken van beschrijven.

Ten eerste lag mijn ziel, door hetgeen gebeurd was, o zo teder voor God en Zijn dienst. Daarbij kwam dat al dat zilver nu niet de minste waarde voor mij had en alle lust mij ontbrak om er mij in te laten; maar wat mij niet minder in de drang bracht was, dat de Heere maar doorging mij in mijn zaak ruimschoots te zegenen, en ik met zes ondergeschikten vroeg en laat moest werken om al het bestelde klaar te krijgen. En hier kwam nu bij die gloed en dat vuur van binnen om het Evangelie aan zondaren te prediken, dat er in Jezus nog een redmiddel te zoeken en te vinden was voor hun arme zielen. Dan was ik de meeste tijd daardoor zó vervoerd in de Geest, dat ik niet wist in mijn werk te zijn.

Eén jaar heb ik onder verwisselende standen daarin nog doorgebracht, zodat ik nu eens overwicht gevoelde te besluiten, en dan weer op mijzelf ziende, ontzong mij weer alles en scheen het mij onmogelijk. Driemaal in dat jaar ben ik er bijzonder mee

werkzaam geweest tussen God en mijn ziel.

Van de derde keer zal ik iets vertellen. Het was drie maanden voordat ik besloten was, dat ik uit de aandrang van mijn ziel mij afzonderde in het gebed. Het enige wat ik kon voortbrengen was de zucht: "Och, Heere, maak mij toch bekend wat Uw wil en weg in dezen met mij is. Och, dat ik toch weten mocht, dat ik niet mijn, maar Uw weg gaan mag, waarin ik alleen maar kan verwachten, dat Gij met mij zult wezen naar Uw eigen woord en belofte."

En zie, de Heere liet Zich van mij verbidden en openbaarde Zich dermate aan mijn ziel, dat Hij als van mond tot mond met mij sprak. En geen wonder, want de aandrang van binnen was nu van dien aard, dat ik met eerbied gezegd de Heere niet kon loslaten voor en alear Hij Zich aan mij openbaarde. En o, wonder, ik werd in Zijn tegenwoordigheid gesteld, zodat ik met Hem mocht spreken als een vriend met zijn vriend, ja, als een kind met zijn vader. Wat hier gebeurd is, kan ik niet beschrijven. Maar ik mocht mijn ganse zaak, zoals hij in mijn hart lag, voor Hem openleggen, en met kinderlijke onderwerping mocht ik nu maar zeggen: "Och, Heere, indien het dan Uw wil is, dat ik Uw woord zal prediken, zie, hier ben ik; maar och, nu ziet Gij mijn ongeformeerde klomp, en hoe ik alles mis voor dat werk, maar Gij bezit alles om mij te geven, en zijt machtig om mij te schenken," hetwelk ik zo volkomen geloofde, dat alle keerpunten werden weggenomen.

Maar nu begeerde ik nog een zaak, en dat zou mijn loon zijn, namelijk dat ik als middel in Zijn hand maar één ziel mocht winnen voor Zijn Koninkrijk, en daarin mocht ik mijzelf niet alleen overgeven, maar met ziel en lichaam voor tijd en eeuwigheid in God kwijtraken.

Maar nog was mijn strijd niet ten einde. Het duurde niet lang, of ik raakte die levendige bewustheid van mijn hart weer kwijt en het strijdperk nam weer een aanvang. O, die ene zaak, mijn algehele onbekwaamheid tot dat werk, was de steen die mij gedurig in de weg lag.

Om kort te gaan, ik besloot er weer geheel van af te zien en mij weer met kracht op mijn werk toe te leggen. O, welk een strijd, mag ik hier wel eens tussenvoegen. Geen wonder, als men mij deze zaak wilde betwisten, waar het niet aan heeft ontbroken, dat het nimmer op mij enige inbreuk gemaakt heeft, daar ik mij te goed bewust was, wat de Heere, mijn God, in dezen gedaan had en wat het mij gekost heeft. Hoewel ik nu een besluit genomen had om er geheel vanaf te zien, de Heere had dit anders in Zijn raad besloten, en het scheen nu de tijd te wezen daar uitvoering aan te geven.

Want nu kwam de Heere en nam als het ware mijn verstand weg, voor zover ik dit nodig had voor de uitoefening van mijn werk, zodat ik er zelfs geen gedachte meer over kon maken. Dus geen hart er voor, geen lust en geen vermogen meer. Alleen als ik voor mijn boeken zat, dan had ik alles.

Nu was het dan ook aan het einde gekomen en deed mij dan ook besluiten de Heere in Zijn weg te volgen en tot **de studie over te gaan om**, in de weg der middelen, enig onderwijs te krijgen, hetwelk geschiedde de **10e juni 1860**.

Maar de strijd was nog niet ten einde, want had ik het tot hiertoe van binnen gehad, zo kreeg ik het nu van buiten. Nauwelijks was mijn voornemen openbaar geworden, of een stroom van vrienden en betrekkingen bestormden mijn huis, en vroegen mij maar wat ik mankeerde, om zulk een stap te doen en, ziende op de voordelen, die mij nu elf jaren waren toegevloeid en ik alles had, wat ik voor de tijd kon begeren, of ik dan wel wist wat ik deed.

Een persoon stelde mij de volgende vragen:

1. Of het waarheid was, dat ik zou gaan studeren?
2. Of ik mij goed bewust was, wat ik deed?
3. Of ik goed had overwogen, wat er voor opgeofferd moest worden?
4. Wie het was, die mij in mijn tijdelijk beroep geplaatst had?
5. Vanwaar mij in die elf jaar al die zegeningen waren toegevloed?
6. Of ik nu vrijheid had, daar zo maar uit te lopen?
7. Of het voor mij te verantwoorden was, dat ik, nu mijn zoon pas 16 jaar was, en niet bekwaam in de zaak te blijven, wellicht voor altijd diens ondergang bewerkte?

Daar stond ik voor zeven vragen, gedaan door een raadslid. Waarlijk, ik moet bekennen, dat zij mij met die vragen weer in het nauw brachten. Maar waarheen met mijn bezwaren? Evenals vroeger naar mijn bidvertrek, waar ik mijn knieën mocht buigen voor Hem, Die mijn hart en bedoeling kende, met de bede: Och, de Heere mocht mij toch licht en klaarheid schenken, opdat ik mij toch niet mocht bedriegen in een zo gewichtige zaak.

Maar o, hoe wonderlijk zijn toch Gods wegen met Zijn volk! Mij kwam voor, ik zou de Bijbel eens openslaan en onderzoeken of de Heere niet meer dezulken had geroepen uit hun tijdelijk beroep, die Hem gevolgd waren met verlaten van alles. En zie, daar werd mij duidelijk gemaakt, hoe de Heere een Mozes van achter de kudde had geroepen, Elisa van achter de ploeg, Amos van achter de ossen, en vele van de apostelen van het visnet, en die met achterlating van alles gevolgd waren. Al mijn bezwaren vielen weg, en ik kreeg volle vrijmoedigheid de Heere te volgen in Zijn weg.

Nu waren dan alle banden losgemaakt; de tijd dat ik **naar Rotterdam** zou gaan om te studeren, werd vastgesteld, en met vurig verlangen zag ik dat ogenblik tegemoet. Het was de 10e juni 1860 toen ik vertrok, achterlatende alles wat ik had. Dat alles ziende, o wat vermag de genade Gods toch niet in het hart van des Heeren volk! Als God werk, wie zal het keren?

Te Rotterdam gekomen zijnde, ging ik onder leiding van de heer Hugenholtz met ijver en vurige begeerte aan de studie; aan de lust tot dat werk was geen verzadigen. Toen ik daar ruim zeven weken was, werd mij opgelegd een zondag in Dordrecht in de gemeente voor te gaan, en hoewel het bij mij niet ontbrak aan bezwaren, was daar niets meer aan te veranderen.

Nooit zal ik vergeten de benauwdheid en de angsten, die ik toen heb doorworsteld, en hoe nader de tijd kwam, hoe banger het mij werd. O, de gedachte: nu moet ik zondag voor een gemeente optreden, wat ik nog nooit had gedaan en waartoe ik mij zo gans onbekwaam gevoelde, ja, had ik het kunnen doen, ik was gevluht.

Het was dan op zaterdag 1 augustus dat ik te Dordrecht aankwam, en door de broeders werd afgehaald, die zeer verblijd waren met mijn komst. Ik sliep die nacht weinig, daar de meeste tijd werd doorgebracht in stille verzuchting tot God. *Och, Hij mocht toch mijn Helper en Redder zijn.*

Zeer vroeg in de morgen stond ik op, en tot de tijd dat wij naar de kerk gingen was het maar bidden en zuchten. Eindelijk breekt de tijd aan, om naar de kerk te gaan, en gedurig moest ik nog uitroepen: *Och, wat ben ik toch begonnen!* Toen ik op de preekstoel stond en het tijd was om te beginnen, liet ik zingen het derde vers van Psalm 118:

*Ik werd benauwd aan alle zijden,
En riep den Heer' ootmoedig aan,
De Heer' verlost mij uit lijden*

En deed mij in de ruimte gaan, enz.

Het onderwerp, dat ik ter behandeling had genomen, was Psalm 119 : 1, en wel deze woorden: *Welgelukzalig zijn de oprechten van wandel*, welke woorden ik, naar de gave mij door God geschonken, verklaarde en toepaste.

En heeft de Heere ooit een wonder gedaan en aan mij bewezen, dan is het toen geweest. Hoe benauwd ik ook was, toen ik naar de preekstoel ging, ik mocht al spoedig ondervinden hetgeen wij gezongen hadden: *Hij deed mij in de ruimte gaan*. Mijn hart werd ontsloten en de waarheid voor mij geopend, en ik had mijn rede, met Paulus, wel tot middernacht kunnen uitstrekken, gelijk ik hetzelfde ook in het middaguur mocht ondervonden.

De volgende dag in Rotterdam weer teruggekeerd, verhaalde ik de vrienden hoe goed en nabij de Heere mij geweest was, en dat Hij mij, tot roem van Zijn genade, niet beschaamd had doen uitkomen, maar integendeel een kennelijke blijk gegeven dat het Zijn goedkeuring wegdroeg. V

anaf die tijd ging ik dan ook elke rustdag in deze of gene gemeente, om het zalig Evangelie te prediken aan arme zondaren, en hoewel onder veel strijd, heeft de Heere mijn God mij nimmer beschaamd doen uitkomen.

O nee, mijn ziel leefde erin, en hoewel toen zeer zwak naar het lichaam, gebeurde het dat ik tot elf keer in de week preekte en geen wonder, want het vuur dat zolang gesmeuld had, was nu ontvlamd alsof er geen blussen meer aan was.

Vóór die tijd was mijn geneesheer en hartevriend Geerling nog bij mij geweest, om te onderzoeken of mijn plan vaststond. En toen ik hierop een bevestigend antwoord gaf, zei hij: wel, mijn vriend en broeder, dan moet ik mij eerst van u vrijmaken, want als dat moet doorgaan, en gij gaat preken, dan is het binnen drie maanden uw dood. En hij zei, dat als ik mij niet moedwillig wilde vermoorden, dat ik dan van mijn plan terug moest komen.

Ik vroeg hem toen hoe hij dat wist.

Hij antwoordde: aan uw pols.

Ik vroeg: weet gij het niet hoger?

Neen, zei hij. Ik zei: nu, dan zal het wel mijn dood zijn, want de zaak is beslist.

En merk nu, lezer, wat er gebeurd is, ja wat God gedaan heeft. Van stonde aan dat ik ben gaan preken, nam mijn gezondheid toe en ik moet zeggen: wat zijn Gods wegen toch wonderlijk en hoe bekroont Hij Zijn eigen werk.

Inmiddels liep het jaar ten einde en de tijd brak aan, dat mijn zaak, die door het volk nog was gaande gehouden, opgeruimd moest worden. Maar nu kwam de Heere Zijn werk in mij nog eens recht op de proef stellen: men overstroomde mij met werk en een ieder viel mij aan, dat ik hem toch helpen zou, Maar in weerwil van dat alles stond ik nu onwrikbaar, zodat ik ze allen bedankte, en verzocht mij niet meer lastig te vallen. Nooit zal ik de dag vergeten, waarop ik aan alles, wat tot mijn beroep behoorde, een einde maakte. Mijn hart was zo opgewekt en mijn ziel zo in God verblijd, dat ik het al zingende mocht verrichten. O, wat vermag toch de genade, waar zij zich in haar kracht komt verheerlijken in het hart.

In het jaar dat ik studeerde was ik 's zondags veel in Dordrecht geweest om in de gemeente voor te gaan, en men had het plan gemaakt, als de Heere mij mocht bekwamen tot het werk der bediening, mij te beroepen. Maar het was in de gemeente niet best gesteld.

Vooreerst was de gemeente door zaken, die er geschied waren, geheel uit elkaar gegaan; ten tweede lag zij daardoor in de diepste verachting, zodat er een dertig mensen ter kerk kwamen; ten derde was het een arm hoopje, dat ten dele nog ondersteuning nodig had, zodat daardoor alles ontbrak om mij te beroepen. Dat daardoor een niet geringe moeite ontstond, zal men begrijpen, daar de arbeider toch zijn loon waardig is, waaraan zij niet konden beantwoorden. Maar hoe dit nu aangelegd, daar zij mij toch begeerden? Want, let wel, met mij konden ze daar niet over spreken, daar het niet mijn, maar des Heeren zaak was, en voor mij niets te doen stond dan Hem te volgen in Zijn weg.

Men was dan ten slotte overeengekomen om 's zondags een ieder in de gelegenheid te stellen tot vrijwillige bijdragen, en mij daarop te beroepen, hetwelk dan ook geschiedde. En hoe denkt de lezer dat ik in deze handelde?

Zodra mij het beroep gezonden werd, nam ik het terstond aan, en wel op grond dat ik de eerste keer, toen ik er gepreikt heb, gevoeld had, als het in des Heeren weg was dat ik leraar werd, Dordrecht mijn plaats zou zijn. En hoewel het er met alles donker uitzag, ook voor de toekomst, zo geloofde ik, als mijn zaak Gods werk was, waar ik niet aan twijfelde, Hij dan ook voor alles instond, en machtig was in alles te voorzien.

Het was dan op de **2e maart 1861 dat wij Schoonhoven verlieten**, met achterlating van onze enige zoon, die nu 16 jaar was, en daar verder zijn vak als zilversmid zou leren. Nooit zal ik het vergeten, toen wij de eerste keer aan tafel zaten en onze enige Izak, die wij zo liefhadden, misten. In plaats van iets te gebruiken, begonnen wij luid te schreien over het gemis, en ons ouderhart was zo aangedaan, dat wij van tafel gingen, zoals wij er aan gekomen waren. Hoe menigmaal moest ik later zeggen, op dit alles ziende, wat had de Heere toch een kracht der genade in mijn ziel verheerlijkt dat ik Hem zo gewillig en met zoveel opofferingen in deze weg gevolgd ben. Maar als God werkt, wie zal het keren?

Dan, hoe zwaar ook beproefd, bleef ik onder dit alles geloven, dat het Gods weg was. De 12e van mei daaropvolgende was de dag waarop ik in mijn dienstwerk werd bevestigd, en ook deze dag zal voor mij, en velen, een altijd durende gedachtenis nalaten, en nooit zal ik vergeten wat er onder deze plechtigheid plaatshad. Inzonderheid was dit het geval toen ik mijn knieën moest buigen voor het oog van Hem, Die tot in het binnenste van mijn hart zag en mijn bedoeling kende. Het werd nog verzaard, toen mij dat eeuwig blijvend Woord van God op het hoofd werd gelegd, hetwelk ik nu als een gezant van Jezus Christus stond te gaan verkondigen.

Onder een levendige indruk van mijn nietigheid en diepe onbekwaamheid lag ik daar, hetwelk mij zo drukte, dat mij het hart ontzong, zodat, als men mij niet had ondersteund, ik ter aarde was neergezonken. 's Middags deed ik mijn intrede in de gemeente en had tot tekst genomen 1 Tim. 3 : 1: "Dit is een getrouw woord, zo iemand tot eens opzieners ambt lust heeft, die begeert een treffelijk werk."

Dat was die waarheid, waarmee de Heere mij nu twaalf jaar geleden de eerste lust tot het predikambt in mijn hart had gelegd en het zes jaar later bij vernieuwing weer had bekrachtigd, verlevendigd en opgewekt. Ik verklaarde de waarheid, naar de gave mij van God geschonken, en in de toepassing gaf ik een korte schets van mijn leven, en eindigde met een aanspraak aan de gemeente en wel in de volgende woorden: *Hier sta ik voor u als uw geroepen herder en leraar.*

"Een twaalfjarige strijd ligt achter mij, en een gewichtige werkkring ligt voor mij, die ik thans, onder opzien tot de God aller genade, aanvaard heb, en in de kracht van Jezus Christus door de werking des Heiligen Geestes wens te volbrengen. De Drieënige God, Vader, Zoon en Heilige Geest schenke daartoe Zijn ellendige en in

alles diep-onbekwame dienstknecht Zijn genade om getrouw bevonden te worden. Dat Hij zegene mijn arbeid aan deze plaats, tot bekering van zondaren, tot troost van 's Heeren volk, tot uitbreiding van Zijn Godsrijk, en boven alles tot verheerlijking van Zijn nooit volprezen Naam, is de wens en bede van mijn hart. Amen."

En na mijzelf aan de gemeente en vooral aan haar voorbede te hebben aanbevolen, is deze plechtigheid met gebed en dankzegging gesloten en mochten velen met een zalige sabbatszegen en een verblijd hart huiswaarts keren, gevende God de eer.

Eer ik verder ga wil ik nog enkele zaken samenvatten, waarin de Heere kennelijk getoond heeft de Getrouwe te zijn.

Het eerste daarvan is het zegel, dat de Heere zo kennelijk gezet heeft op het werk mijner bediening, waarvan Dordrecht, waar ik elf jaar gearbeid heb, niet alleen op aarde maar ook in de hemel een getuige van wezen zal. Met hoeveel zegen ik daar werkzaam geweest ben, zal ik hier niet beschrijven, alleen wil ik aanmerken dat Dordrecht onvergetelijk is en blijft voor mij, vanwege de veelvuldige blijken van des Heeren gunst en daden.

Ik weet wel, dat het mij nimmer ontbroken heeft aan dezulken, waaronder ook vele van Gods kinderen, die mij dit hebben willen betwisten, en mij zelfs niet erkenden als leraar, doch daar ik mij goed bewust was na een twaalfjarig strijdperk, hoe ik dit was geworden, zijn dit nooit anders voor mij geweest dan ijdele klanken. Immers, als onze zaak Gods zaak is, dan valt dit alles weg, en dan is het tot roem van Gods genade altijd geweest. Het is dan ook om die reden dat wij in de zwaarste beproevingen zijn staande gebleven, en de Heere ons met zoveel lust en ijver vervulde, dat wij door alles heen mochten breken. Begrijp eens dat de eerste vrijwillige gave, die ons gebracht werd, ruim vijf gulden bedroeg, hetwelk een geruime tijd week aan week zo voortging. Vanzelf sprak mijn vrouw daar wel eens over tegen mij en wees mij dan weleens op het grote voordeel dat onze zaak, die ik had afgedaan, ons aanbracht, en wat het nu was. Welnu, kind, was dan mijn antwoord, de Heere heeft ons nu zoveel jaren gezegend, zodat er nog voorraad is, en wil de Heere dat nu weer gebruiken voor Zijn dienst en deze arme gemeente, welnu, laat het ons dan tot blijdschap zijn, dat wij daartoe nog verwaardigd worden dit te doen.

Maar u kunt denken, lezer, dat het er voor mij op aankwam, toen het laatste muntje van tien gulden gewisseld moest worden van het geld, dat ik meegebracht had naar Dordrecht. Want om geloof en vertrouwen op God te bespreken bij een ruime geldkast, dat gaat nog al, maar om geloof en vertrouwen te oefenen, als er geen rund meer op stal is, dan worden wij gewaar dat wij mensen zijn.

Maar, o wonder, heb ik ooit gevoeld dat er nog een God in Israël was, en dat Elia's God nog leefde, dan is het toen geweest, zodat ik zei: *het zal ons nog gaan als Job, eerst alles weg en dan zal de Heere voor Zijn eigen zaak zorgen.*

En de Heere, mijn getrouwe en zorgende Vader, heeft mij niet beschaamd doen uitkomen. Integendeel, vanaf dat ogenblik heeft Hij door alles heen in een ruime mate gezorgd, waarvan niet alleen Dordrecht, maar ook de overige plaatsen, waar de Heere mij gezonden heeft, tot op deze dag het bewijs zijn.

En zal ik nu al die wonderen verhalen, die God gedaan heeft, vooral in Dordrecht? Nee, want een boekwerk zou daarvoor nodig zijn, maar de eeuwigheid zal er van getuigen tot roem en verheerlijking van Gods genade.

Alleen wil ik aanmerken, toen het Gode behaagde mij te verplaatsen naar Katwijk aan Zee, dat er banden losgescheurd moesten worden, waarvan de vele tranen en smekingen om te blijven het bewijs waren. Vooral was dit het geval met mijn

leerlingen, zowel groot als klein, hetwelk soms van dien aard was, dat ik mij als een Jozef moest verbergen om mijn hart lucht te geven en mijn tranen uit te storten. Ik kon echter, in weerwil van dit alles, niet anders zien of ik moest vertrekken en het duurde niet lang of de Heere toonde dat het Zijn goedkeuring wegdroeg.

Dan, onder al die wegen mocht ik ondervinden dat de Heere mijn God leefde en regeerde, en als ik dan zien mag, wie en wat Hij voor mij geweest is, vanaf mijn kindse dagen, dan moet ik hier wel uitroepen: wie is een God gelijk Gij, Die de ongerechtigheid vergeeft, en de overtredingen van het overblijfsel Zijner erfenis voorbijgaat! Hij houdt Zijn toom niet in eeuwigheid, want Hij heeft lust aan goedertierenheid.

Ik zou te uitvoerig worden om van alle plaatsen, waar ik als Leraar gestaan heb, te verhalen.

Na Katwijk aan Zee heb ik nog het Woord bediend te **Barendrecht, Woerden, Delft en Vlaardingen**. En nu ben ik 73 jaren, heb mijn standplaats in Vlaardingen als leraar bij de Vrije Gereformeerde Gemeente, en ook nu moet ik weer zeggen: wat zijn 's Heeren wegen wonderlijk met Zijn volk!¹

Nimmer had ik toch gedacht op een leeftijd van 72 jaar van standplaats te verwisselen, maar dacht in Delft, waar ik nu 10 jaar gearbeid had, mijn loopbaan wel te zullen eindigen. En wel om de volgende reden. Vooreerst wat mijn lichaam betrof, dat door een ziekelijke toestand zodanig was afgenomen, dat ik eer dacht te sterven, dan van plaats te veranderen. Het was dan ook daarom, dat ik voor het eerste beroep naar Vlaardingen bedankte, waarvoor ik meende volle vrijheid te hebben.

Maar hoe spoedig bleek het, dat hier ook mijne wegen weer niet des Heeren wegen waren, want het duurde niet lang, of men kwam met een tweede beroep, en meende uit de overeenstemming die er was onder de roependen, dat ik tot hen moest overkomen, zodat mij alle bezwaren, die ik er tegen inbracht, werden ontnomen, tot zelfs de laatste. Want ik zei: *als ik het aanneem, dan komt u mij van mijn ziekbed halen en legt mij bij u neder om te sterven.*

Maar het antwoord was: dan doet gij maar als onze vorige leraar, die preekte op zijn ziekbed tot het laatste ogenblik.

Hierbij kwam nog dat tijdens het eerste beroep er niemand in de gemeente over dacht dat ik nog zou vertrekken, maar toen zij met het tweede beroep begonnen te begrijpen, dat het er op aan zou komen, brak de storm los, en zowel in als buiten de gemeente kwamen zij op mij aan om te blijven.

Vanzelf kwam ik hierdoor weer in een strijdperk, daar mijn hoofdzaak was, niet mijn wil, maar de wil des Heeren geschiede, ook in deze weg, wetende als wij in 's Heeren weg zijn, alleen er Zijn goedkeuring en zegen op te wachten hebben.

Intussen zaten zij in Vlaardingen ook niet stil, want niet alleen dat er van velen hunner verzuchtingen opgingen, maar zo nu en dan kwam men al eens horen, hoe ik onder de zaken stond, maar moesten altijd onverrichter zake weer weg. Tot eindelijk de tijd aanbrak van te beslissen, en ik tot hen zei: *morgen, zo de Heere wil, krijgt u een afdoend antwoord.*

Nu moest ik dan besluiten, en met al mijn tobben en worstelen en bezwaren gevoelde ik, dat ik van Vlaardingen niet kon loskomen, zodat ik niet anders zien kon of ik moest hun roeping aannemen, zoals ik hun dan ook volgens afspraak heb geschreven.

De zaak was dus voor hen ten goede beslist en hun begeerte vervuld, wel tot droefheid van velen in Delft, maar tot blijdschap in Vlaardingen, zowel in als buiten de gemeente.

Het is, als ik dit schrijf, nu ongeveer een jaar dat ik hier, en van het ogenblik af aan dat ik gekomen ben hebben wij niet anders dan blijken van Gods goedkeuring mogen wegdragen. De Heere wil mij als een middel in Zijn hand gebruiken om de diepgevallen muren Zijner gemeente aan deze plaats weer op te richten, zodat Hij Zich over Zijn arm hoopje nog heeft willen ontfermen, en wij ons tot op den dag van heden mogen verblijden over 's Heeren daden aan diep-onwaardigen bewezen. En, o wonder, toen ik hier kwam dacht ik niet anders of het zou maar voor een korte tijd zijn, en inplaats van dat is het nu al ongeveer een jaar, dat ik door 's Heeren goede hand over

¹ Ds. **Abraham Verheij** van 1884 tot 1898 predikant van de Vrije Gereformeerde Gemeente te Vlaardingen

mij, onvermoeid mag werkzaam zijn, zodat ik tot roem van Zijn genade aan mij, ellendige, bewezen, nog mag delen in deze Zijn dierbare belofte: "In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn, om te verkondigen dat de Heere recht is; Hij is mijn rotssteen en in Hem is geen onrecht" (Ps. 92 : 15 en 16).

En nu denk ik, dat de loopbaan, die achter mij ligt, hier in Vlaardingen wel zal eindigen, hoewel des Heeren raad en weg voor mij verborgen is.

Op 95 plaatsen heb ik het evangelie van Gods vrije genade mogen verkondigen. En wat zullen wij nu nog meer hiervan zeggen? Wij schrijven nu maar met de man Gods: Eben Haëzer, tot hertoe heeft ons de Heere onze God geholpen, Die, in weerwil van onze ontrouw, te allen tijde getoond heeft niet alleen de getrouwe, maar ook de onveranderlijke Verbonds-God Zijns volk te zijn.

Maar daar ik nu toch aan het schrijven ben, wil ik er nog iets bijvoegen, en wel om de wonderen des Allerhoogsten te verkondigen.

Het is nu 54 jaar geleden, dat die waarheid aan mij is vervuld geworden, waar Jezus zegt: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke" (Joh. 6 : 44). Wat nu de grond betreft van 's Vaders trekkende liefde, die lag niet in mijn persoon, maar wordt door de profeet Jeremia aangetoond in hoofdstuk 31 : 3, alwaar Hij zegt: "Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid."

En ware dat niet zo, nooit had ik van mijn zijde eerst naar God gezien, want er is toch niemand van nature die God zoekt. Vanzelf, iets dat getrokken moet worden is iets dat zwaar is of sterke tegenstand biedt, en door overmacht moet gebracht worden waar het wezen moet. Evenzo was het ook met mij, die van nature een zondaar was, geheel bedorven, onrein, melaats en walgelijk voor God. Een, die alles had om zich te verzetten en tegenstand te bieden en met sprekende daden te zeggen: "Wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust."

Maar nu is het grote wonder, dat zulk een nu op- en aangenomen wordt in de ingewanden van Gods liefde en barmhartigheid. O, diepte des rijkdoms, roept Paulus hierover uit, en wij en al Gods kinderen moeten hem dat nazeggen, want wie heeft de zin des Heeren gekend, en wie is Zijn raadsman geweest in dat eeuwig welbehagen?

Het tweede wonder is, dat Hij voor zulk een Zijn eniggeboren Zoon, Die spelende was voor Zijn aangezicht en waarin al Zijn vermaken waren, heeft willen overgeven, en wel tot de dood, ja, tot de dood des kruises, om mij en al Zijns Vaders uitverkorenen van dood en verdoemenis te verlossen en deelgenoten te maken van het eeuwig zalig leven, hier door genade en hiernamaals in heerlijkheid. Maar niet minder was het wonder groot, dat de Zone Gods, Jezus Christus, ten volle bereid was tot de uitvoering van dat grote werk der verlossing, hetwelk Hij reeds van eeuwigheid door Zijn borgstelling voor hen en in hun plaats had bewezen, en in de volheid des tijds aan het kruis volbracht.

Maar waarin ligt nu het grootste wonder voor mij? Daar wil ik nog met een enkel woord van schrijven. Nu zit ik op mijn studeerkamer, die altijd voor mij grote aantrekkingskracht heeft gehad, vanwege de onverzadigbare lust, die de Heere mij geschonken heeft om bezig te zijn in de dingen van Zijn Koninkrijk, die dan eens met lust en ijver geschieden en dan weer eens onder stille verzuchtingen tot de Heere, ziende en gevoelende mijn algehele ongeschiktheid en onbekwaamheid in mijzelf, vooral in het werk der bediening op mij gelegd. Hoe menigmaal ben ik naar de preekstoel gegaan, dat de taal van mijn hart met Paulus was, niet bekwaam te zijn iets

goeds te kunnen denken, en met hem niet te weten wat ik bidden zou, zodat het dan voor de preekstoel met een enkel woord was: och, Heere, help toch Uw ellendige en zend toch Uw licht, Geest en genade neder, opdat die mij in Uw waarheid leiden, om te verkondigen dat er voor een arm en in zichzelf verloren zondaar in Jezus nog een redmiddel te zoeken en te vinden is tot behoud zijner ziel. En o, dan maakte de Heere het soms zo, dat ik niet alleen voor het volk mocht preken, maar mijn eigen hart er de zalige vrucht van mocht genieten.

Aanstaande zondag, zo de Heere wil, is het een jaar, dat ik hier in Vlaardingen mijn intrede deed met de tekst 1 Cor. 2 : 1 en 2. En de Heere heeft mij tot hiertoe niet verlaten in mijn dienstwerk.

Toen ik vóór 35 jaar begon te preken, was mijn grootste bekommernis, om het einde te krijgen van mijn gemaakt bestek, en nu is het omgekeerd. Nu ben ik zó ver teruggegaan in mijzelf, dat nu mijn grootste bekommernis is: hoe zal ik toch beginnen, ja, hoe menigmaal wordt die waarheid gebezigd, waar Johannes zegt: *Hij moet wassen, en ik minder worden.* Zou dat hierop ook van toepassing kunnen zijn?

Wacht, zegt de Heere, Ik zal u daarmee wel op de hoogte brengen, want Ik heb mij doen overblijven een ellendig en arm volk (Zefanja 3 : 12). En waar de Heilige Geest nu voortgaat bij Zijn volk in Zijn ontdekkingswerk, daar blijft tenslotte toch niets over, dan met Paulus te bekennen, niet bekwaam te zijn iets goeds te denken als uit zichzelf, maar dat al zijn bekwaamheid uit God is, en hij alle dingen vermag door Christus, Die hem kracht geeft.

En nu de vraag: waarom wordt toch zulk een zondaar zalig?

- Vooreerst wordt hij zalig, omdat God de Vader naar Zijn vrijmacht en liefde reeds van eeuwigheid hem daartoe uitverkoren en verordineerd heeft, en wel naar Zijn vrijmachtig welbehagen, Ef. 1 : 4 en 5.
- Ten tweede wordt hij zalig, omdat hij, als het voorwerp van des Vaders verkiezende liefde, in dat eeuwig en onwankelbaar genadeverbond als bondeling is opgenomen, en zonder enige waarde of verdienste uit of van zichzelf, maar alleen en geheel om de waarde en verdienste van de Verbonds-Middelaar Jezus, Rom. 3 : 23 en 24.
- Ten derde zijn zij reeds zalig in de borgtocht van hun eeuwige Borg en Middelaar Jezus, Die voor hen en in hun plaats, in die verbonds-onderhandeling, vrijwillig en uit liefde op Zich nam, alles te doen, wat tot hun verlossing en zaligheid nodig is, Ps. 40 : 7 en 8; Zach. 6 : 13.
- Ten vierde zijn zij zalig in Zijn dadelijke voldoening aan het kruis, waardoor Hij aan de eis des Vaders heeft voldaan, die voor Hem insloot hun schuld te betalen tot de laatste penning, de wet te voldoen in haar volle eis en vloek, hun zonden te verzoenen, de straf te dragen, de zaligheid te verdienen, de gerechtigheid te bevredigen, en een eeuwige gerechtigheid teweeg te brengen, waardoor Hij hun geworden is de Heere hunne Gerechtigheid.
- Ten vijfde zijn zij zalig in de beloften des Verbonds, die voor hen insluiten alles, wat zij tot het leven en de zaligheid nodig hebben, hetwelk door God de Vader met eedzwering is bevestigd geworden (Hebr. 6 : 16, 17 en 18) en zij daardoor ten volle verzekerd zijn van het beloofde goed.
- Ten zesde zijn zij zalig, omdat Jezus Christus, hun eeuwige Borg en Middelaar, dit met Zijn bloed heeft verzegeld en bekrachtigd, 2 Cor. 1 : 20 en Hebr. 9 : 16 en 17.
- Ten zevende zijn zij zalig in de dadelijke genieting van het beloofde goed, dat de Heilige Geest krachtig en levendig komt uit te werken in hun harten en

- daardoor met hun geest getuigt, dat zij kinderen Gods zijn, Rom. 8 : 15 en 16.
- Ten achtste zijn zij zalig in het gevoel van de zalvende en zaligende kracht ervan tot hun troost, leven en sterkte, en delen door geloofsvereniging in de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, als een voorproef wat hun in de hemel staat te wachten.
 - Ten negende zijn zij zalig, omdat zij tot volmaking in de hemel niet gemist kunnen worden, en wel om de volgende reden:
 Vooreerst, omdat er voor hen een plaats bereid is, die ingevuld moet worden. Ten tweede omdat Christus, als het Hoofd van Zijn duurgekochte gemeente, in de hemel is, en zij als Zijn lichaam en leden in het bijzonder aan een levend Hoofd niet gemist kunnen worden, Col. 1 : 13. Zal dus het gehele lichaam van Jezus Christus in de hemel volmaakt zijn, dan moet er vanzelf tot het laatste lid aan toegevoegd worden, waarin een zekere vaste waarborg voor elk levend lid ligt, dat ze in de hemel, waar het Hoofd is, niet gemist zullen worden. En nu zal het grote voorrecht maar zijn, als wij door Gods genade maar een levend lid mogen zijn, waarvan het verheerlijkte Hoofd, Jezus Christus, in de hemel is, Die ze dan eenmaal zeker tot Zich zal nemen, opdat zij zijn mogen waar Hij is, dat is: *in Zijns Vaders heerlijkheid*, Joh. 17 : 24.

En nu wil ik er nog een laatste wonder bijdoen. Ik ben nu 75 jaar, en het is al die tijd maar ééns gebeurd, dat ik mijn dienstwerk niet heb kunnen verrichten, en heb nog het voorrecht dit in de prediking van zondag tot zondag te mogen verrichten; en wat het wonder nog vergroot is, dat de Heere mij daar altijd lust, moed en kracht toe beliefd te schenken. De Heere heeft mij in alles gezegend, zodat Hij aan mij, onwaardige, maar vervuld heeft wat Hij eenmaal door Zijn knecht heeft gesproken, dat Hij nooit beschaamd doet uitkomen, degenen, die op Hem betrouwen.

Onder dit alles waren er toch twee zaken, die mij in mijn dienstwerk bij ogenblikken nogal eens zwaar drukten en menige zucht ten hemel deed stijgen.

Het eerste daarvan is, dat we in een tijd leven, dat de zonden en de goddeloosheid dermate is doorgebroken, dat ze haar hoogste toppunt bereikt heeft, zodat de weinigen, die er een open oog voor hebben, hun zielen kunnen kwellen over hetgeen zij zien en horen.

Het tweede is, dat we op zo'n droge en dorre akker van Gods Kerk moeten arbeiden, en als op rotsen moeten ploegen, zodat wij met de profeet wel zouden zeggen: *Ik heb vergeefs gearbeid, ik heb mijn kracht onnuttelijk besteed*. Maar hij mocht erbij voegen: *Gewisselijk, mijn recht is bij de Heere en mijn werkloon is bij mijn God*, Jes. 49 : 4. En als hem dan niets overblijft, dan de rol, die Ezechiël getoond werd, die van voren en van achteren was beschreven, en waar niets op te lezen was dan klaagliederen en zuchtingen en gewezen, dan wordt de arbeid wel eens zwaar voor zulk een dienstknecht, Ezech. 2 : 10.

En ware het niet, dat de Heere gezegd had: *maar gij zult Mijn woorden tot hen spreken, hetzij dat ze horen zullen, of dat zij het laten zullen, want zij zijn een wederspannig volk*; voorzeker, ik had mijn werk gestaakt vanwege de zwaarte, die op mijn hart drukte.

En wat daar nog bij kwam is, dat mijn hoofd het begon te begeven, zodat ik nauwelijks geregeld meer kon denken en ik nu dacht het op te moeten geven. Vooral als ik 's zondags dan nog tweemaal moest preken voor een grote schare. Dan is het zo spoedig gezegd, zonder male en zonder buidel moet het de weg op, en ons geloofsvertrouwen moeten wij alleen op de Heere stellen. En wat moest daartoe voor mij dienstbaar wezen, om daar nog iets van te leren?

Het was in het jaar **1896, dat het Kerstfeest** viel op vrijdag en zaterdag, en de volgende week oud- en nieuwjaar op donderdag en vrijdag. Met de daaropvolgende zondag moest ik in die veertien dagen negen keer preken. Daar brak de zondag voor Kerstfeest aan. Wat mijn lichaam betrof, och, wat was dat toch gesteld, mijn hoofd liet niet toe te denken, mijn hart sloeg mij als een hamer, zodat mij alle lust ontzonk en veel meer geschikt was om naar bed te gaan. Zodat er voor mij niets overbleef dan een stille verzuchting hemelwaarts: "Och, Heere, help mij; och, Heere, ondersteun mij. O, Heere, neem toch genadig weg wat mij in de weg staat, en geef mij toch wat ik tot mijn dienstwerk nodig heb, want de nood is mij toch opgelegd."

En ziet, wat gebeurt er onder dat zuchten, eer ik van huis naar de kerk ging? Toen van mijn kant mij alles ontzonken en ontvallen was, en er niets meer overbleef dan een arm, ellendig, behoeftig en in alles diep afhankelijk schepsel, was het 's Heeren tijd, en Hij kwam vervullen hetgeen Hij Zelf gezegd heeft: *Roep Mij aan in den dag der benauwdheid, en Ik zal u uithelpen.*

Nu kwam de Heere mij voor met het tweede vers uit Psalm 121:

*Hij is, al treft u 't felst verdriet,
Uw Wachter, Die uw voet
Voor wankelen behoedt.
Hij, Israels Wachter, sluimert niet,
Geen kwaad zal u genaken,
De Heer' zal u bewaken.*

U kunt verstaan, wat dit voor mij was, zodat ik met deze reispas naar de preekstoel ging. O, wat is de Heere toch een waarmaker van Zijn woord en belofte, want ik mocht beginnen of er niets in de weg was, en sprak met zoveel kracht, als ik nog nimmer had gesproken. En wat denkt u, toen ik negen maal gepreekt had, was ik veel beter dan toen ik begon, zodat ik hier moet eindigen met de woorden van de dichter: wie kan Gods wijs beleid doorgronden? Daar de Heere mij veel lust tot onderzoeken gaf, mocht ik in die tijd veel lezen in de predicaties van Smytegelt. Mijn hart ging altijd uit naar die boeken, mocht het wezen tot troost en sterkte voor mijn hart op de levensweg naar het Jeruzalem, dat boven is, en tot voor- en toebereiding tot mijn vertrek uit deze wereld. Wat mijn staat voor de eeuwigheid aanging, was ik ten volle verzekerd; dat was voor mij genoeg om te kunnen sterven. Maar niet zo lang ik nog hier ben om te leven. O neen, integendeel, want die op zijn staatsverzekering reist, dat gaat gewoonlijk gepaard met een dorre ziel of hij is als een zak in de rook. Maar daar heeft de Heere mij altijd voor bewaard, om reden dit mij geen leven aan mijn ziel gaf, waarop ik zo gesteld was, zodat ik de bede van David tot de mijne mocht maken:

*Gun leven aan mijn ziel, dan looft mijn mond
Uw trouwe hulp, stier mij in rechte sporen. Ps. 119.*

O, zalig voorrecht, die van Gods kinderen verwaardigd wordt, en met een behoeftige ziel en een begerig hart daaraan gebonden mag liggen. Want wat baat het iemand, of hij al een groot kapitaal bezit dat vaststaat, en hij ontvangt de rente niet, die het afwerpt, om ervan te leven? Evenzo is het ook hier: het kapitaal, dat zijn zaligheid insluit, staat vast: *want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer.*

Maar waarin ligt nu het leven en de troost tot zaligheid voor de ziel? Immers als zij dagelijks mag delen in de goederen en weldaden van het verbond door de krachtige

werking des Geestes, en te proeven en te smaken dat de Heere goed is. O, die zalige vruchten van het kruis, als de verdienende oorzaak aan een diep-onwaardige uit genade geschonken; dat doet een Mefibóseth zeggen: *ik dode hond*, en de Kanaänesche vrouw: *de hondkens eten ook van de brotskens, die daar vallen van de tafel hunner heren*. Die zijn toch zoeter voor de ziel dan honig en honigzeem, Psalm 19.

En hoewel oud van jaren, ben ik daar nog zo bijzonder op gesteld en wel als een voorproef van het hemelse, dat er voor al Gods kinderen eenmaal in de hemel te wachten staat, als zij de eindpaal van hun strijd en van dit zuchtend leven zullen bereiken en de overwinningskroon zullen ontvangen hebben en de wens hunner ziel voor eeuwig vervuld zal wezen en zij met de door Jezus gekochte schaar het eeuwig vrijlied zullen aanheffen: *Gij, o, Lam Gods, Gij hebt ons gekocht met Uw bloed en zijt daarom waardig te ontvangen de lof, de eer en dankzegging van eeuwigheid tot in alle eeuwigheid*.

Nu ben ik **78 jaar, en woon weer in Dordrecht**, waar ik vóór veertig jaar als mijn eerste standplaats ben gekomen.

Mijn laatste gemeente, Vlaardingen, heb ik na een arbeid van vier jaar moeten verlaten. De zwakte van mijn hoofd nam in het laatst zo toe, dat het scheen of ik mijn denkvermogen zou verliezen. Het prediken viel mij hoe langer hoe zwaarder. Hoewel ik de ondersteuning des Heere nog altijd mocht ondervinden, ging mijn werk al maar met zuchten gepaard. Maar ook de toekomst bezwaarde mij, en waarom, denkt u, lezer? Omdat ik dan Gods dierbaar Woord niet meer zou kunnen verkondigen, waarin ik nu veertig jaar geleefd had met al de lust van mijn ziel. En nu zou ik moeten zeggen: ik kan niet meer, hoewel het willen er nog volkomen was. Ik moest dus besluiten om mijn ontslag te nemen, en stelde dit vast op 1 augustus 1898.

Eindelijk brak de tijd aan, dat ik mijn afscheid zou nemen. Reeds veertien dagen te voren dacht ik al, dat ik er niet meer toe in staat zou zijn en had toen al bij wijze van afscheidnemen tot tekst gekozen Handelingen 20 : 25, 26 en 27. Maar de Heere, Die goed was over Zijn oude knecht, gaf mij het voorrecht, toen de tijd er was, dat ik nog in staat was dit te mogen verrichten, en had daarvoor tot tekst genomen Hand. 20 : 31 en 32.

Dat dit voor mij een zware post was, zal wel een ieder, die dit mag lezen, begrijpen. Want niet alleen dat ik mijn werk op moest geven, en de gemeente verlaten en naar Dordrecht gaan, maar daar als een ledige dienstknecht te gaan zitten, terwijl de oogst nog zo groot was en de lust tot de prediking zich door alles heen nog deed gevoelen in mijn hart, en mijn hoofd niet toeliet een boek te nemen om te lezen. Och, wat werd ik nu toch op een moeilijke leerschool gebracht, waar ik moest leren verstaat wat de Heere eenmaal tot Petrus zei: *toen gij jonger waart, gordert gij uzelf en ging waar gij wildet, maar als gij oud geworden zijt, zal u een ander gorden en brengen waar gij niet wilt*. In deze toestand gingen er vele verzuchtingen naar boven: och, de Heere mocht toch zo goed zijn, als ik nog wat hier moet blijven, mij weer een helder hoofd te geven om te preken. O, ik dacht dat zou alles goedmaken, ja zelfs vergoeden. En de Heere was zo goed mij al spoedig in zoverre beterschap te schenken, dat ik weer in staat was eens te kunnen preken, waar men vurig naar scheen te verlangen, en wel uit oorzaak, dat het nog niet vergeten was bij velen wat ik voor dertig jaren hier had gearbeid.

O, wat was het voor mij een wonder, toen ik weer voor het eerst mocht optreden voor het volk, en hoe leefde mijn ziel toen ik weer mocht putten uit de goudmijn van Gods dierbaar Woord. De Heere gaf mij zoveel ruimte in het spreken, dat het volk bij het

heengaan zei: het is even alsof de dominee niets mankeert. Daar ik bijzonder naar het hart van 's Heeren volk had mogen spreken, verzochten zij mij al spoedig, zo de Heere wilde en mijn hoofd het toeliet, te blijven preken, hetwelk ik op die voorwaarde aannam, en dus om de veertien dagen voor hen optrad.

In mijn 81e levensjaar nam de Heere, na een langdurige ziekte, **mijn derde vrouw van mij weg**. Daar mijn vrouw aanmerkelijk jonger was dan ik, was mijn rekening dat ik wel eerder zou sterven, maar hier kwamen weer uit de woorden van Jes. 55 : 8 en 9: Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten. Het ging tegen vlees en bloed in, en naar de loop van mijn jaren had ik haar hulp en zorg des te nodiger.

Daar lag ik nu met al mijn bestel en eigen rekening, en zo bracht ik twaalf weken door, al maar op mijn gemis ziende; en dan was ik in mijn schatting de ongelukkigste mens op aarde.

Maar op een zondagmorgen mocht ik met een bevredigd hart ontwaken, na een verkwikkende slaap, en toen kwam de Heere mij bepalen bij al de voorrechten, die ik zo vele jaren bij het leven mijner vrouw van haar mocht genieten, en stelde de Heere mij voor de vraag, of ik nu ook wat te zeggen had. En nu was mijn antwoord: niets, Heere, Gij hebt alles wèl gemaakt, en mocht daarbij ontwaren dat de banden, die er nog lagen, werden losgemaakt. Ik kon toen alles de Heere overgeven en in Zijn weg berusten. En hoewel ik de gedachten aan haar niet kon kwijtraken, daar zij in mijn ogen als onmisbaar voor mij was, mocht ik bewaard worden voor twisting met mijn Maker, hoewel ik wel klaagde over mijn gemis in dezen, maar de Heere was steeds mijn sterkte.

Daar wij elf jaar voor hulp in de huishouding een nicht thuis gehad hadden, die met alles bekend was, ging alles in de huishouding geregeld door.

Maar het duurde niet lang of er deed zich weer een nieuw bezwaar op. Dat nichtje had reeds enige tijd verkering met iemand, en die zou nu gaan trouwen. Daar zat ik weer in de pakken. Alleen blijven zitten ging niet en een vreemde in huis te nemen, bracht te veel bezwaren mee.

Mijn dochter woonde als weduwe met twee dochters in Schoonhoven; die stonden mij direct ten dienste om mij te helpen, en die raadden mij sterk aan om in Schoonhoven te komen wonen. Maar wat zou nu des Heeren weg voor mij zijn, waarop ik Zijn gunst en goedkeuring kon inwachten? Welnu, de Heere zegt: "Ken Mij in al uw wegen en Ik zal uw paden recht maken", Spreuken 3 : 6. En heb ik ooit daaraan behoefte gevoeld, dan is het toen geweest, totdat ik eindelijk moest besluiten, dat het voor mij de aangewezen weg was om naar Schoonhoven te gaan, waar ik voor 45 jaar was uitgegaan.

Door 's Heeren gunst over mij was spoedig een geschikte woning gevonden, waar ik met mijn dochter en kleindochters in kon wonen. Mijn ouderdom is nu 82 jaar, en woon in Schoonhoven en mag zeggen: *tot hiertoe heeft de Heere geholpen*.

Ik weet de dag mijns doods niet, maar, o zalig voorrecht, de God van Elia leeft ook nog voor mij, en daar Hij nog tederder is over Zijn kinderen dan een moeder over haar zuigeling, denk ik dat ik met Hem het einde wel zal krijgen, dus met de oude reis pas maar voort op de levensweg, totdat wij zullen binnentreden in het nieuwe Jeruzalem, dat boven is, waar alle tranen van de ogen zullen zijn afgewist, en eeuwige blijdschap hun harten zal vervullen tot heerlijkheid Gods des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

Het gaat nu naar mijn 86e jaar, en daar de Heere het mij in de laatste tijd zo bijzonder

goed maakt en ik dit niet wilde verbergen, deed het mij de pen weer opnemen. En als grondslag neem ik het 5e vers van de 111e Psalm:

*'t Is trouw, al wat Hij ooit beval;
Het staat op recht en waarheid pal,
Als op onwrikb're steunpilaren.
Hij is het, Die verlossing zond
Aan al Zijn volk; Hij zal 't verbond
Met hen in eeuwigheid bewaren.*

Hoewel ik dit in mijn ganse levensweg heb mogen ondervinden, zo mag ik schrijven dat de laatste tijd daarin nog een uitzondering maakt, en wel onder een ernstige ziekte. Op een morgen stond ik op met een hevige pijn in de borst, die tot de avond duurde. Maar eer het avond was, was mijn schuldregister waarom en tot wat einde, al goed leesbaar, waarvan de uitwerking was, dat het mij onder schuld en leed gevoel tot aan de grond mocht brengen, en er zo mee verenigd werd dat ik zei: Die dan slaag verdient, wat ik voelde, die moet het dan ook maar hebben; zodat ik de roede mocht kussen. Wat mij toen goed te pas kwam, want daar volgden nog veertien dagen op van ziekte, waar ik in de weg der middelen de dokter nog bij nodig had.

Maar te midden van mijn ziekte heeft de Heere nog een wonder aan mij gedaan, wat ik wel lang had geweten, maar nooit met zoveel licht had ingezien.

Op een nacht wakker liggende, raakte ik in de overdenking over mijn toestand, die nog geheel krank was, maar nu kreeg ik te zien het onderscheid tussen het uitvoerend recht Gods, hetwelk hierin bestond, hoe Hij als een rechtvaardig Rechter de onbekeerde zondaar om zijn zonden straft. Maar dat dit voor Gods kinderen niet meer bestond, om reden Jezus Christus, hun Borg en Middelaar, voor hen en in hun plaats aan dat eisend recht des Vaders volkomen had voldaan. Maar daar zij nu om en door Christus als kinderen in betrekking stonden met God, als hun *Abba Vader*, zo kreeg ik te zien, dat Hij nu toch Zijn Vaderlijk recht behield over Zijn kinderen en uit kracht van dat recht ook zei: *Indien Mijn kinderen Mijn wet verlaten*, enz, Psalm 89 : 31, *zo zal Ik ze bezoeken met de roe en bittere tegenheden*; maar voegt er bij tot hun troost: *Mijn goedertierenheid zal Ik van hen niet wegnemen, noch in Mijn getrouwheid niet falen* (vers 34).

O, zalig voorrecht, zei ik, dat die kinderen zulk een Vader hebben, want wat zou er toch van terecht komen, als zij aan henzelf werden overgelaten. Maar het voorrecht, dat ik er nu in te zien kreeg, dat zij nu zulk een Vader hadden, Die nu met hen als verzoend en bevredigd was door Christus, kan ik nauwelijks beschrijven. Zij zijn toch van zichzelf gedurig geneigd af te wijken, maar nu komt de Heere ze op Zijn tijd weer terecht te brengen.

En nu kreeg ik daarbij te zien de verschillende wijze hoe Hij als Vader daarin met Zijn kinderen handelt en wel naar de woorden van Paulus, waar hij zegt: *want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, dien Hij aanneemt*. O, wat werd het mij daardoor duidelijk hoe Hij als Vader Zijn kinderen, die door ongehoorzaamheid van Hem waren afgeweken, met een zachte kastijding weer op hun plaats bracht, maar die oude zonen, die wederstrevige en wederhorige als het maar niet naar hun zin en wil gaat en tegen al hun berekening en verwachting in, om reden zij iets begeren, dat tegen huns Vaders raad en weg is, en niet willen luisteren, noch acht geven op Zijn wenken, die Hij aan hen geeft, - daar gebruikt Hij als Vader Zijn geselroe, om hen weer op hun plaats te brengen. En omdat ik er een was van die

laatste, had Hij mij in die ziekte onder de geselroede doen doorgaan, om te brengen onder de band des verbonds. En dat ten slotte ziende en gevoelende, moest ik met David zeggen: *het is mij goed verdrukt te zijn geweest, want eer ik verdrukt werd, dwaalde ik, maar nu onderhoud ik Uw Woord.*

Maar nu wil ik nog even aanstippen de zalige vrucht, die het voor mij heeft afgeworpen tot op deze dag, zijnde nu 86 jaar.

Vooreerst schenkt de Heere mij een gezond lichaam, zijnde nog in zijn volle kracht, zodat ik nog in en uit mag gaan. En wat mijn leven aangaat, dan mag ik zeggen, tot roem van Gods genade, dat het een tijd geweest is dat ik leefde uit de goedertierenheden des Heeren, hetwelk mij zo nauw aan Hem verbond, dat ik in elke weldaad, die ik mocht genieten, Zijn vaderlijke zorg over mij mocht zien en opmerken en dan altijd als een vrucht van de verdiensten van mijn dierbare Borg en Middelaar als de verdienende oorzaak ervan, onder de indruk dat ik het uit en van mijzelf onwaardig was, maar om en door Hem als mijn kinderdeel mocht genieten.

Zalig voorrecht, zo uit Zijn hand te mogen leven, zonder zorg of bekommernis uit dat rijke, hemelse schathuis. En elk, die dit bij ondervinding kent, zal weten, wat een bindend en aanklevend leven dit geeft voor de ziel, die het mag genieten.

Nog enkele zaken schieten mij in de gedachten, die ik heb mogen genieten.

Het was bij het sterven van een zielsvriendin van mij, dat ik bepaald werd bij het laatste ogenblik, dat haar ziel scheidde van het lichaam en als met arendsvleugelen ten hemel voer, en als ik het zo eens noemen mag, was het mij even of ik in de Geest met haar ging.

Het tweede was het wonder toen zij daar inkwam in de aanschouwing van al die heerlijkheid die zij daar ontmoette. O, dat wonder van al die glans en heerlijkheid in de aanschouwing van het Lam, Die ze met Zijn dierbaar bloed gekocht en verlost had, en het werk, dat zij nu begon aan te heffen, het eeuwig lied des Lams, met nederwerping der kroon van overwinning, waarvan mijn ziel ook iets kreeg te gevoelen. Onder deze toestand kwam mij voor uit Ps. 68 het tweede vers:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd
Daar zij hun wens verkrijgen;
Hun blijdschap zal dan, onbepaald,
Door 't licht, dat van Zijn aanschijn straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.*

Uit de volheid van mijn hart ging ik aan het zingen, en het was mij of elke regel die ik aanhief, **mij al hoger en hoger opvoerde in de Geest, totdat ik mij eindelijk bij mijn vriendin in de heerlijkheid bevond.** En hoewel mijn lichaam op aarde was, raakte ik zó buiten mijzelf, dat ik met Paulus moest zeggen: of het in het lichaam geschied is of buiten, weet ik niet, maar dit weet ik, dat ik opgetrokken geweest ben tot in de derde hemel en daar onuitsprekelijke dingen door een zaligend geloof aanschouwd heb.

O, welk een zalige toestand mocht mijn ziel daar ondervinden, want niet alleen in de hemel maar ook op aarde was alles vrede met en voor mij, en er lag op alles zulk een heerlijkheid, dat het mij was, alsof ik mij in een paradijs Gods bevond, en dan delende in die mate van Gods verbondsvrede en liefde in mijn hart, en Jezus Christus door Zijn verdiende weldaden een levendige gestalte in mijn ziel, door de zalige kracht en

werking van de Heilige Geest.

O, wie zal hier in staat zijn uit te drukken, wat daar genoten en ondervonden wordt. En eindelijk zal ik hier nog bijvoegen dat de Heere mij eens verwaardigd heeft de nieuwe aarde te aanschouwen, vanzelf niet met vleeselijke, maar met geestelijke, of ogen des geloofs. Het middel daartoe was het gesprek met een christen, die God ook grotelijks begenadigd had, over het hemelleven en wat het vooral wezen zou, als zij eens in het volle bezit zouden gesteld zijn van een nieuwe hemel en aarde. Ik verzelde hem op een eenzame weg, waar wij na enige tijd van elkaar moesten scheiden, en na een hartelijk afscheid vervolgde ik alleen mijn weg, na eerst nog even gestaan te hebben, tot hij uit mijn gezicht was. Nu was ik dan alleen, en wel in stille overdenking over hetgeen dat wij besproken hadden. Het duurde niet lang of de Heere was goed over Zijn ellendige. Er daalde een zalige lichtstraal van de hemel in mijn hart, en als in een punt des tijds was het mij, alsof alles, zowel van binnen als van buiten, om mij vernieuwd was geworden. Openb. 21 : 5: "Ziet, Ik maak alle dingen nieuw". Hoe wonder ik daar gesteld was, kan ik niet best mededelen, Maar dit weet ik, dat door mij een aarde gezien werd, als met door Gods Geest verlichte ogen, zó schoon, als nog nimmer door mij gezien was en nooit meer gezien is.

O, die glans en heerlijkheid, die daarop lag, en die zich voor mijn geloofsoog vertoonde. 't Is in geen woorden uit te drukken. Alles ademde vrede, zodat ik vrede had met God, vrede met de hemel, vrede met de aarde, vrede met het geschapene, ja vrede met alles had wat er op en in was. Maar die ogenblikken duurden niet lang, dat ik daar stond en in dat genot mocht delen. Die tijd zal mij nimmer ontgaan, want dat was een Pniël en Bethel, waar vader Jakob iets achterliet.

En dan de zaligheid, die de ziel daarin mag genieten, dat het is een vrucht van al de weldaden, die de Heere Jezus Christus heeft verdiend en teweeg gebracht. Was de aarde om der zonden wil vervloekt, en zou zij niets voortbrengen dan doornen en distelen, hoeveel bloed heeft het Jezus gekost, om haar te reinigen en die vloek weg te nemen, en haar te maken tot een nieuwe aarde, waarin gerechtigheid wonen zal. En zal ik hier nu nog voortgaan om op te tekenen de wonderen der genade, die God aan mij, ellendige en in alles diep onwaardige zondaar bewezen heeft, en waarin mijn ziel een zo zalige vrucht heeft genoten, zoals dat dikwijls gebeurd is onder de verkondiging van Zijn Woord en de bediening van het Heilig Avondmaal, dat ik als overgoten werd van Gods zalige verbondsliefde, in Jezus Christus door de Heilige Geest, zodat ik nauwelijks in staat was mijn werk te verrichten vanwege de verbreking des harten en een verootmoedigde en vertederde ziel, en met een stille zucht maar moest uitroepen: en dat aan mij, ja, aan mij, die niet alleen de grootste der zondaren was, maar die van nature nooit naar God zou omgezien of gevraagd hebben?

O, eeuwig wonder, moet ik hier uitroepen, het heeft Gode behaagd Zijn Zoon in mij te openbaren, en nu ingesloten met al Gods volk als een bondeling in dat eeuwig zoutverbond, dat van geen wankelen weet, en in het bloed des verbonds bevestigd is, waarin al de beloften des verbonds ja en amen zijn, Gode tot heerlijkheid.

Nu ben ik dan, boven verwachting, **89 jaar** geworden, dus al mijn berekening is op niets uitgelopen, en ik zal 's Heeren tijd moeten uitdienen. Maar ik kan goed gewaar worden, dat deze aardse tabernakel wordt afgebroken om plaats te maken voor de hemelse.

Het is nu 70 jaar dat ik door genade mijn voeten op de weg des levens heb mogen zetten, en nu zal ik eens aantonen waar ik ten laatste met mijzelf ben terecht gekomen. Nu ben ik dan eindelijk zover gekomen, let wel in de Geest, dat ik tenslotte in een doodarm gesticht of armhuis ben terechtgekomen, zodat er nu van mijzelf niets is

overgebleven dan een arme, naakte, onreine en walgelijke zondaar voor God, wiens beste werken niet meer zijn dan een wegwerpelijk kleed. Wat moet er toch gebeuren aan een wedergeboren ziel, eer zij in dat armhuis terecht komt, en met Paulus alle dingen maar schade en drek leert achten, om de uitnemendheid die daar is in Christus Jezus, onze Heere, en in Zijn diepe grond mag verstaan: want uit genade zijt gij zalig geworden, door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave, niet uit de werken opdat niemand roeme. Paulus heeft als middel in Gods hand boven dat armhuis gezet: "Ik, ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods!"

Maar nu moet u niet denken, dat toen ik eenmaal in dat geestelijk armhuis was, nu alles voor mij klaar was. O nee, want dat zal eerst geschieden bij de dood en de aflegging van het lichaam der zonden.

Maar in dat huis is ook nog wat te leren voor die arme zielen. Het eerste was: "En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp, want wij weten niet, wat wij bidden zullen, gelijk het behoort, maar de Geest Zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtigen," Rom. 8 : 26.

Och ja, zei ik, zó ellendig ben ik nu van mijzelf, dat ik niet alleen niet weet te bidden zo het behoort, maar zelfs dat mijn hart zó gesloten kan zijn, dat er geen enkele zucht uit kan om mijn hart te ontlasten. O, ellende op ellende, moest ik hier uitroepen, want toen ik verder las, stond daar "Niet, dat wij van onszelven bekwaam zijn iets te denken als uit onszelven, maar onze bekwaamheid is uit God" (2 Cor. 3 : 5). O, wat moest hier mijn eigen wetenschap wegvallen; er bleef dan ook niets over, dan mijzelf als een dwaze weetniet bij de Heere aan te klagen, wiens beste werken nog met zonden besmet zijn; hetwelk ook weer een deel uitmaakte van mijn ellende, zodat ik nu niet alleen mijn eigen bidwerk in dat armhuis was verloren, maar nu kwam er mijn denken uit het door de zonden bedorven verstand en hart nog bij en mijn gehele onbekwaamheid om uit mijzelf iets goeds te kunnen denken, hetwelk voor God bestaan kon. Zodat ik menigmaal moest zuchten onder godloze en zondige gedachte, waar mijn arme ziel zeer onder lijden had en het in mijn ellende maar steeds op de woorden van Paulus moest uitlopen, dat wij van onszelf niet bekwaam zijn iets te denken, als uit onszelf, maar dat al onze bekwaamheid uit God is. En toen ik daarna nog kreeg te lezen wat Paulus zegt: *dat het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, en het zich der wet Gods niet onderwerpt, en niet kan onderwerpen*, Rom. 8 : 7. O, dat overtrof nog alles van de staat mijner ellende, hetwelk ik dan het best gewaar kon worden in wegen van beproeving, die tegen vlees en bloed, mijn denken en verwachtingen ingingen, en die de bodem insloegen. En wat kan hij dan die prikkel van vijandschap gewaar worden in zijn verstand en hart, waardoor een godvrezende Job kon vervoerd worden om de dag zijner geboorte te vervloeken!

Maar daar men in een huis een voordeur heeft, waar men inkomt, ontbreekt het ook niet aan een achterdeur, waar men kan uitgaan om de ruime lucht eens te genieten; evenzo was het met dat geestelijke armhuis: ik mocht ook wel eens de ruime lucht genieten, en dat geschiedde gewoonlijk als ik het in mijn eigen bedorven huis, wat ik van nature bewoon, te benauwd kreeg, en mijn ziel behoefte kreeg om eens in die vrije lucht adem te halen, tot troost voor het hart en vrede voor de ziel.

Maar denk nu niet, dat die deur voor mij altijd maar geopend was, och nee! Integendeel, ik had van mijzelf alles om die deur te sluiten, maar geen enkele zucht, om die te openen, ook niet uit kracht van verdienste. Maar als het mij eens mocht gebeuren, dan was het enkel en alleen om de verdiensten van mijn dierbare Borg en Middelaar, de Heere Jezus Christus, Die er Zijn bloed en leven voor geofferd had aan het kruis, voor zulk een doodarme ziel; en om mij daar goed mee in kennis te stellen, was er door Paulus geschreven: *Ik dank God, door Jezus Christus, onze Heere*, Rom. 7

: 25. Alle verdiensten mijnerzijds vielen hierbij weg, en er bleef niets over dan de verdienste van de Heere Jezus Christus, en dat nu alles, wat ik had en mocht genieten, in natuur en in genade, niet om mijn, maar alleen om Zijn verdiensten. Maar denk nu niet, dat die deur altijd voor mij openstond, dat, als ik wilde, ik er maar uit had te gaan, om de ruime lucht eens te genieten.

Och nee, er was maar een zondige gedachte voor nodig om die weer te sluiten, maar om die te openen was weer het werk van de Heilige Geest, die daar als deurwachter over gesteld was. En dan was het nog weer een bijzondere gunst, als die voor mij nog weer eens geopend werd, en dat gebeurde dan gewoonlijk, als mijn ziel het in haar eigen ellendige huis te bang en te benauwd kreeg, en behoefte had om eens adem te halen, en in de dadelijke genieting daarvan te verkeren, zodat ik mocht zingen:

*Ik zal, nu ik mag ademhalen,
Na zoveel bangen tegenspoed,
Al mijn geloften U betalen,
U, Die in nood mij hebt behoed.* Ps. 66 : 6.

En hoewel dit bij de een soms wat langer en bij de ander korter duurt, zij komen ten slotte allen weer in hun ellendig huis terecht, zodat er een zeker dichter van zegt:

*'t Wordt voor een korten tijd genoten,
En daarna weder weggesloten,
't Is maar voor de eeuwigheid,
Voor de ziele toebereid.*

Nu ben ik **90 jaar** oud, en o wonder aller wonderen, daar mag ik door genade bijdoen de tijd van mijn wedergeboorte 70 jaren, hetwelk zich gekenmerkt heeft in een hart en lust en leven in des Heeren zalige dienst. Wat er in die zeventig jaar gebeurd is, heb ik beschreven, de wonderen die de Heere aan mij gedaan heeft, mij gered en doorgehouden tot nu toe. Dit wil ik nog aanmerken uit mijn ondervinding en dat is de trouw Gods en Zijn Vaderlijke zorg, die Hij vooral in de laatste tijd, toen de grijsheid mijn hoofd bedekte, aan mij bewezen heeft, ter vervulling van Zijn belofte, waar Hij zegt: *tot de ouderdom toe zal Ik dezelfde zijn, ja, tot de grijsheid toe zal Ik ulieden dragen.*

Mijn zwak hoofd laat mij niet toe er veel van te schrijven, maar nog een enkel woord tot troost voor dat in zichzelf ellendig volk. "In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, anderszins zou Ik het u gezegd hebben; Ik ga henen om u plaats te bereiden, en zo wanneer Ik henen zal gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zo kome Ik weder, en zal u tot Mij nemen, opdat gij zijn moogt waar Ik ben", en dat is in de zalige Hemel der heerlijkheid.

O, welk een troost voor 's Heeren arme volk, dat van nature hier zo'n vuil en onrein huis bewoont! Wat zal die verandering toch voor hen wezen, als die, door het bloed van Jezus gewassen en door de Heilige Geest geheiligde ziel, haar aardse tabernakel verlaat en in dat heerlijke huis des Vaders haar intrede zal doen, waar alles schittert van goddelijke glans en heiligheid en dan te zijn niet alleen in de tegenwoordigheid huns Vaders, maar ook in die van hun dierbare Borg, de Heere Jezus Christus, zoals Hij hun beloofd en toegezegd heeft, en dat tot in alle eeuwigheid. En dan nog het heerlijke werk, dat zij daar te verrichten zullen hebben, om hun kronen voor de voeten van het Lam neder te werpen, met dat heerlijke loflied: "Gij, o Lam Gods! Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed," waarvan de Hemel zal weergalmen.

Johannes zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde waren voorbijgegaan en de zee was niet meer en, o eeuwig wonder en zalig voorrecht, dat die hun beloofd wordt, want de rechtvaardigen zullen de aarde

erfelijk bezitten en in eeuwigheid daarop wonen (Ps. 37 : 29).

O, wie zal dat uitspreken want dat zal de dag eerst openbaren, als de Zone Gods, Jezus Christus, zal komen op de wolken des hemels om te oordelen de levenden en de doden. Dan zal Hij Zijn uitverkorenen vergaderen, en wat zal dat een schare zijn, die niemand tellen kan!

Maar opdat zij niet zullen ondergaan in het oordeel, dat over de goddelozen zal gaan, *zal de Heere zelf met een geroep, met de stem des Archangels en met de bazuin Gods nederdalen, en die in Christus gestorven zijn zullen eerst opstaan en daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen tezamen met hen opgenomen worden in de wolken, den Heere tegemoet, in de lucht, en alzo zullen wij altijd met de Heere wezen.*

Dit wil ik er nog aan toevoegen, dat de apostel Johannes zegt: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen, maar wij weten, dat, als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is (1 Joh. 3 : 2).* Ja,

*Daar zal ons 't goede van Uw woning
Verzaden, reis op reis,
En 't heilig deel, o, grote Koning!
Van Uw geducht paleis.
Gij, Gij zult vreselijke dingen
Ons in gerechtigheid
Doen horen, en ons blij doen zingen
Van 't heil, voor ons bereid.*

Het is nu mijn harte- en zielewens, dat de Heere dit geschrevene als middel in Zijn hand mocht gebruiken tot troost en opbeuring en bestiering voor Zijn arm volk, en kon het zijn tot bekering, al was het maar voor een enige zondaar, tot eer en verheerlijking van Zijn grote Naam en daden.

Abraham Verheij.

Ds. Gerrit MALIEPAARD, 1862-1897

Ds. Gerrit Maliepaard C.zoon is te onderscheiden van ds. G. Maliepaard G.zoon. Laatst genoemde is van 1889-1994 predikant geweest in de Ledeboeriaanse gemeente te Terneuzen. Door grote problemen vertrok hij naar Rotterdam, waar geen enkele gemeente hem nog begeerde als predikant. Hij overleed in 1898.

Gerrit Maliepaard werd op 5 november 1862 in het plaatsje Hoofddorp in de Haarlemmermeer geboren. Zijn ouders waren Cornelis Maliepaard en Maatje Hoogmoed.

Toen hij ongeveer vier jaar oud was, verhuisden ze naar Rotterdam, waar zijn vader timmerman is geweest. Deze heeft zijn zoon overigens overleefd.

Reeds vroeg had Maliepaard indrukken van dood en eeuwigheid; op zijn vijftiende jaar 'werkte de Heere op den 2den Kerstdag krachtig met hem door.' Twee jaar lang maakte hij 'een verschrikkelijken strijd door, die wel eens zoo hoog geloopt is, dat hij een einde aan zijn leven wilde maken. Doch toen die overtuiging zijn hoogsten trap bereikt had en het voor hem schrik van rondom was, opende de Heere voor hem den weg der verlossing met deze woorden: "Deze is Mijn geliefden Zoon, hoort Hem!"

Kort hierna, op zeventienjarige leeftijd, kreeg hij 'de begeerte om predikant te worden en de grote daden zijns Gods te verkondigen.' De middelen voor de studie ontbraken hem echter. Hij werd daarom voorganger op een zondagsschool; later werd hij in verschillende gemeenten in Zuid en Noord-Holland, Zeeland en Utrecht uitgenodigd het Evangelie te verkondigen.

Een beroep naar de (Oud) Gereformeerde Gemeente van 's-Gravenhage nam hij aan, als opvolger van de overleden ds. N. Wedemeijer. De bevestiging had plaats op 5 mei 1889, zoals wel bijna zeker is door ds. M. van der Spek van Dirksland.

Hoewel ds. Wedemeijer destijds niet onwelwillend gestaan had tegenover een vereniging met de Dolerenden, keerde Maliepaard zich hier toch tegen en liet hij zich scherp uit 'tegen assurantie en bliksemafleiders op de L. Beestenmarkt' (waar het kerkgebouw van de Dolerenden stond).

In 's-Gravenhage begon hij steeds meer op de voorgrond te treden van het kerkverband, of beter misschien: de aangesloten gemeenten, waartoe hij behoorde. De kern daarvan werd gevormd door gemeenten in 's-Gravenhage, Leiden, Melissant, Rijssen en Stavenisse. Later kwam daar Kampen bij.

De kerkeraad van Leiden verzocht hem bijvoorbeeld te bemiddelen in het conflict tussen haar en ds. K. Werner; en Maliepaard maakte deel uit van een commissie die ds. C. de Groot van Waddinxveen moest beluisteren. Hij vond deze predikant - als bovenvaldrijver - niet acceptabel. Het had een kleine ruzie in de Haagse kerkenraad

tot gevolg, een van de weinige overigens, want als prediker voldeed hij bijzonder. Slechts eenmaal wordt in de notulen een klacht naar voren gebracht over zijn voorgaan. Een jongedochter der gemeente vond zijn prediking te ernstig. Maliepaard notuleerde daarop: 'Tot blijdschap van de leeraar spreekt de kerkeraad zich uit dat het hun verheugt zoo een klachte over ernst te hooren.'

Maliepaard wist de mensen te boeien. J. H. Gunning JHz., de biograaf van H.J. Budding, die wel eens in zijn jeugd bij hem in de kerk kwam, herinnerde zich vele jaren later nog de 'hoogst drastische wijze' waarop ds. Maliepaard 'zijne populaire toespraken hield.' De latere dominee C. de Jonge, die ouderling bij hem geweest is, schreef in zijn autobiografie: 'Hij preekte veel het standelijke gemoedelijke, waardoor een natuurlijk mensch licht bewogen wordt; doch dit bracht zijn eigen leven mede. Intusschen twijfel ik er niet aan dat deze leeraar door den Heere in heerlijkheid is opgenomen.'

Dat zijn prediking niet zonder vrucht was, blijkt uit de woorden van ds. G. H. Kersten. Deze kwam in zijn jeugd in Den Haag, 'nauwelijks wetende dat er een hemel tot beloning en een hel tot straf was.' Luisterend naar ds. Maliepaard 'kreeg hij daaronder aanzittend die overtuiging.' Ook voor de bekende ouderling L.J. Potappel was een preek van hem tot zegen.

Gedurende zijn Haagse periode kwam Maliepaard nog in contact met J. R. van Oordt. Deze kreeg van hem 'eenig onderwijs in de Schrift' en toen Maliepaard eens verhinderd was om voor te gaan, liet hij Van Oordt in zijn plaats preken.

Tijdens de kerkeraadvergadering van 9 maart 1894 deelde ds. Maliepaard mee dat hij een beroep naar Kampen aangenomen had; 12 april 1894 gaf hij de leden- en doopboeken terug en al spoedig vertrok hij naar Kampen.

Helaas kwam er kort hierna een ruzie tussen de predikant en zijn vorige gemeente. De reden wordt niet geheel duidelijk; er wordt gesproken van 'ongeordende handelingen op kerkelijk terrein.' Dat zal wel met een korreltje zout genomen moeten worden, te meer als later meegedeeld wordt dat men in Den Haag de financiële vergoeding die Maliepaard vroeg voor een preekbeurt, te hoog vond. Den Haag zou later breken met het kerkverband.

De gemeente te Kampen was ontstaan na een ruzie in de kerkenraad van de Dordtsch Gereformeerde Gemeente, waar ds. E. Fransen gestaan had. Een gedeelte was uitgetreden en kerkte in de Groenestraat. Hier preekte Maliepaard ook, nadat hij op 6 mei 1894 door ds. J. J. Grass bevestigd was. Het notulenboek van deze gemeente werd op 21 mei 1894 aangelegd en had als opschrift: 'Notulen van de Kerkeraad der Oudgereformeerde Gemeente te Kampen'. Eerder was al een adres met kennisgeving aan het ministerie van justitie gezonden. De ontvangst hiervan werd meegedeeld op 1 oktober 1894.

Behalve dat ds. Maliepaard zich ingezet heeft voor de aanschaf van een orgel, valt er weinig te melden over zijn periode in Kampen. Die heeft ook niet lang geduurd. Het voorwoord voor zijn prekenbundel vermeldt dat hij er bijna drie jaren 'met zeer veel zegen mocht arbeiden totdat God Zijnen dienstknecht op den 10den Februari 1897 op den nog jeugdigen leeftijd van 34 jaren tot Zich riep.'

Dat was 's middags om half een in zijn huis te Kampen, Vloedijk 131. Ds. Maliepaard overleed aan tyfus.

Na zijn dood werden twaalf preken en preekschetsen gedrukt uit zijn nalatenschap. Sommige waren weliswaar niet afgewerkt, maar volgens de uitgever toch belangrijk genoeg om uitgegeven te worden. De uitgave tekent Maliepaard als een prediker met

bijzondere spreekgaven. Aan de uitgave werd een voorwoord toegevoegd met enige biografische gegevens, onder andere door zijn weduwe Petronella Hoolhorst verstrekt. Behalve deze preken had hij tijdens zijn leven een voorwoord geschreven voor een werk van H. van Lis. Daarin preees Maliepaard de oude schrijvers aan en vermeldde hij tevens dat dit werk van Van Lis door hemzelf in zijn jeugd 'met veel genoegen' gelezen was, en dat het hem vaak lot hemeltolk' was geweest.

Geschriften

Twaalfstal leerredenen op onderscheiden teksten nagelaten door wijlen G. Maliepaard Cz. Laatst predikant te Kampen. Met portret en levensschets door den uitgever, 's-Gravenhage 1901, latere dr. Rotterdam 1973.

Voorwoord voor Nieuwe onveranderde uitgave van de nieuwe verzameling van eenige oefeningen over verscheidene keurstoffen zoo uit het Oude als Nieuwe Testament; (..) door Hendrik van Lis, 's-Gravenhage z.j.

Literatuur

J.H. Gunning JHz., Herinneringen uit mijn leven, Amsterdam z.j., blz. 37.

J.R. van Oordt, Een ootmoedige erkenning van Gods daden (..), Rotterdam (1937), blz. 9.

J. Janse, Beknopt historisch overzicht van de Gereformeerde Gemeente te Kampen, Kampen 1951, blz. 15.

M. Golverdingen, Ds. G.H. Kersten, facetten van zijn leven en werk, Amersfoort 1971.

Waar Hagenaars kerkten. Geschiedenis van de Haagse kerken gebouwd voor 1900, 's-Gravenhage 1983.

J. Schipper, Eben Haëzer. Geschiedenis van de Gereformeerde Gemeenten van Den Haag en Scheveningen, Utrecht 1982, reg.

A.J. Smits, Levensbeschrijving en brieven van L.J. Potappel (..), Houten 1984.

A. Bel, 'Een stukje Haagse kerkgeschiedenis', in Uit louter genade. Opstellen aangeboden aan ds. K. de Gier (..), Houten 1985, blz. 179-181.

G.H. Kersten, Bedroefden om der bijeenkomst wil (..), Utrecht 1985, reg. Joh. de Haas, Gedenkt uw voorgangers II, Haarlem 1984.

H. Florijn, Oud Gereformeerd in Kampen, Kampen 1987, blz. 45-56

H. Florijn

Ede Luurs MEINDERS, 1827-1904

Het geboortedorp van Ede Luurs Meinders lag in het noordwesten van Duitsland, hij schreef veel in de taal van Nederland, maar Amerika was het land waar hij 44 jaar diende in Gods Koninkrijk. Ede Luurs Meinders kwam uit Oost-Friesland. Hij werd op 1 juni 1827 geboren in Manslagt, een dorpje gelegen ten noordwesten van Emden. Zijn ouders bezagen vol zorg de achteruitgang van hun kerk. Zelf behoorden ze tot de trouwe bezoekers van de gezelschappen. Daar hoorden ze spreken over de gangen en standen in het genadeleven en kregen ze het geestelijk voedsel dat hun in de kerk onthouden werd. De jonge Ede las de geschriften van ds. H. de Cock en andere rechtzinnige predikanten. Door zijn gereformeerde ideeën kwam hij al op zestienjarige leeftijd in aanvaring met de plaatselijke predikant.

Het was in 1854 dat het uur van Gods welbehagen voor Ede Meinders aanbrak. Van jongsaf aan had hij een ernstig leven geleid en veel geschriften onderzocht, maar dat was alles te kort voor de eeuwigheid. Hij werd ontdekt aan zijn verloren staat en kreeg de onmisbaarheid van een Borg in te leven. Het behaagde de Heere echter ook Zich aan zijn ziel te openbaren. Niet lang na zijn emigratie naar Amerika mocht hij weten dat zijn zonden waren gewassen in Christus' bloed.

Vele Oost-Friezen trokken in de jaren vijftig van de negentiende eeuw naar de overkant van de Atlantische Oceaan. Meinders ging in 1857. Hij werd boerenknecht in Ridott (Illinois) en sloot zich daar aan bij de Hollandsche Gereformeerde Kerk (de latere Reformed Church of America, die in 1624 door Nederlanders was gesticht).

Niet lang daarna wist hij zich geroepen tot het predikambt. De kerkenraad van Ridott gaf hem in 1860 toestemming om als evangelist te gaan werken onder een groep Oost-Friezen bij Whiterock (Illinois), een dertig mijl ten zuiden van Ridott. 's Zondags preekte hij er op twee verschillende plaatsen. In de week verdiende hij als boerenknecht de kost. In later jaren zouden er op twee plaatsen in deze streek gemeenten ontstaan. Meinders was toen al van standplaats veranderd en oefenaar van een groep Oost-Friezen in Forreston geworden. In deze gemeente kwam het tot een botsing tussen de verschillende stromingen. Meinders werd ervan beschuldigd een onruststoker te zijn en de classis Wisconsin wilde in 1864 dat hij vertrok. Men liet er ook geen onduidelijkheid over bestaan dat Meinders vanwege zijn prediking niet tot predikant geordend zou worden.

De oefenaar kwam nu met zo'n zeventig personen buiten de Hollandsche Gereformeerde Kerk te staan. Nog enkele jaren diende hij deze groep, die hem in staat stelde aan het Dubuque Seminarie van de Presbyteriaanse Kerk opgeleid te worden tot predikant.

In 1867 vertrok Meinders naar Steamboat Rock (Iowa), waar steeds meer van zijn landgenoten kwamen wonen uit Illinois of regelrecht uit Oost-Friesland. Ook in de Presbyteriaanse Kerk kwam hij echter niet tot de volle bediening. Men weigerde hem

te examineren, omdat hij zich kritisch had uitgelaten over de koers die deze kerk was ingeslagen. Meinders nam geen blad voor de mond als het om de waarheid ging en daardoor kwam het diverse malen tot een breuk. Anderzijds blijft het een vraag of hij zich vantevoren voldoende op de hoogte stelde van het reilen en zeilen van de nieuwe kerkverbanden waarbij hij zich aansloot.

Met zijn gemeente in Steamboat Rock trad hij in november 1867 toe tot de Ware Hollandsche Gereformeerde Kerk (de latere Christian Reformed Churches). Op 9 januari 1868 werd hij vervolgens tot predikant bevestigd. Binnen het jonge kerkverband, ontstaan op 8 april 1857, nam hij al gauw een vooraanstaande plaats in. Van de acht predikanten was hij de enige die een theologische opleiding had genoten. Hij sprak drie talen (Duits, Nederlands, Engels), beheerste ook Hebreeuws en Grieks en had een vruchtbare pen.

Diverse taken werden hem toebetrouwd. In het jaar dat hij als predikant was bevestigd, trouwde de 40-jarige ds. Meinders op 11 oktober met Hilke Bode, een 29-jarige weduwe met één kind. Zij kwam uit ds. Meinders' vroegere woonplaats Ridott. Na een huwelijk van ruim acht weken moest hij zijn vrouw echter weer afstaan. Ze overleed op 8 december aan de verwondingen die ze vijf dagen eerder opgelopen had toen haar paard op hol was geslagen en ze van de wagen afgeslingerd was. Zo moest ds. Meinders twee maanden na zijn huwelijksdag de begrafenis van zijn eigen vrouw leiden.

Op 12 mei 1870 hertrouwde hij met een van zijn gemeenteleden, de 38-jarige **Geertje Frederik(s) Petersen**. Het huwelijk duurde 21 jaar, hoewel ds. Meinders aanvankelijk aangevallen werd door de vrees dat hij zijn tweede gade ook wel spoedig zou verliezen.

Geertje was ook afkomstig uit Oost-Friesland, waar ze op 6 juni 1832 in Visquard geboren was. Het overlijden van een van haar zusters in 1852 was in Geertjes leven en in dat van haar broer tot een eeuwige zegen gesteld. In Visquard waren de Petersens nadien de enigen die naar een afgescheiden gemeente gingen. De spot en hoon die daarom hun deel waren, zullen in 1866 ertoe bijgedragen hebben dat ze naar Amerika emigreerden.

Het eerste kind van het echtpaar Meinders werd in 1871 dood geboren, het tweede overleed in 1873 kort na de geboorte. In 1874 ging ds. Meinders naar zijn vierde standplaats. Hij keerde terug naar de staat Illinois en werd daar op 15 maart door ds. W.H. Frieling bevestigd in South Holland, een plaats onder de rook van Chicago. Hij was de eerste predikant van deze gemeente, die de volgende negen jaar uitgroeide tot 250 leden en doopleden.

Op 11 juni 1886 brak ds. Meinders voor de derde maal met een kerkverband vanwege verontrustende ontwikkelingen die hij signaleerde en waartegen hij zijn stem verhief. Op de synodes van 1884 en 1886 vond hij geen gehoor voor zijn bezwaren, waarna hij met zijn gemeente de Ware Hollandsche Gereformeerde Kerk verliet. Later zou hij toegegeven hebben dat dit wel wat abrupt gebeurde was. In zijn Apologie en Afscheiding zette hij de beweegredenen voor de breuk uiteen.

In september 1886 sloot South Holland zich, na een ontmoeting met ds. C. Vorst en ouderling J. Boot uit Grand Rapids, aan bij de Nederlandse Gereformeerde Gemeenten (Netherlands Reformed Congregations), een wat los-vast verband dat op 8 januari 1877 was ontstaan en dat uiteindelijk uitgegroeid is tot de huidige zusterkerken van de Gereformeerde Gemeenten. In 1890 bevestigde ds. Meinders in Kalamazoo oefenaar K. Kreulen opnieuw tot predikant. Ook met voorgangers uit andere verbanden had hij wel contact.

In zijn eigen gemeente werd de pastor zwaar beproefd. Veel leden en ook de drie ouderlingen keerden terug naar de Ware Hollandsche Gereformeerde Kerk. Het ledental daalde van 226 in 1886 tot 64 in de zomer van 1890. Ook van Gods kinderen, aan wie het echtpaar Meinders zich met nauwe banden verbonden voelde, gingen er heen. Geertje Meinders-Petersen kreeg echter te geloven dat te midden van alle stormen een klein overblijfsel gelaten zou worden.

De domineese van South Holland overleed op 21 februari 1891. De begrafenis werd geleid door ds. K. Kreulen uit Kalamazoo. Ds. Meinders verzorgde enige tijd later de uitgave van de autobiografie van zijn tweede vrouw. Zelf schreef hij ook nog diverse boeken. De laatste jaren van zijn moeitevolle leven was hij nauwelijks meer in staat om ambtelijke arbeid te verrichten.

Op 6 juli 1904 is "de door Gods Geest beweldadigde ds. E.L. Meinders," zoals ds. W.C. Lamain schreef, heengegaan naar de plaats waar geen moeite en kerkstrijd meer gevonden worden.

Zijn gemeente heeft na ds. Meinders' overlijden geen predikant meer gehad. Het ledental nam verder af. Sinds 1960 is er geen ouderling meer en de laatste diaken vertrok al in 1950. Nog altijd is er echter een overblijfsel gelaten, zoals de predikantsvrouw te geloven had gekregen. De kleine gemeente komt zondag aan zondag bijeen in het kerkje waar vroeger ds. Meinders preekte. Men beluistert er preken via de cassetterecorder. In de jaren tachtig en negentig is de oudste en kleinste van de Netherlands Reformed Congregations weer licht gegroeid.

Geschriften

Gedachten over een algemeen, onvoorwaardelijk aanbod van genade, z.p. z.j. (heruitgaven: Enkhuizen 1936 en Enkhuizen z.j.).

De voor- en onderwerpelijke godsdienstleer des Bijbels, in korte trekken ontwikkeld en voorgesteld en de bestrijdingen door het zielverdervend ongelooft en de vurige pijlen des satans, met betrekking tot dezelve, in de harten van des Heeren Gunst- en Bondvolk, z.p. 1885 (heruitgave Leiden z.j.).

De verschillende opvatting omtrent de prediking, z.p. 1886.

Apologie en Afscheiding, z.p. z.j.

Samenspraak tusschen Pieter, Frederik en Hendrik, De moderne theologie in hare onderscheidene soort in vroegeren en lateren tijd, Holland (VS.) 1893.

Verklaring van den *Heidelbergischen Catechismus*, Holland (VS.) z.j.

Voor- en nawoorden in: **G.F. Meinders-Petersen**, *De gedachtenis des rechtvaardigen*, z.p., 1893 (Engelse vertaling: *The memory of the just: a short description of the life and blessed death of Mrs. Geertje F. Meinders*).

Pieter van der HEIJDEN, 1865-1920

Pieter van der Heijden werd op 2 april 1865 in Noord-Waddinxveen geboren. Zijn ouders waren Nicolaas van der Heijden en Jacoba van Oord. Na de lagere school werd Pieter, evenals zijn vader, metselaar. Toen ds. Van der Heijden in 1918 ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum terugblikte op zijn leven, schreef hij dat hij op zestienjarige leeftijd werd 'staande gehouden op de weg des verderfs.' Hij vervolgde: 'Na vele worstelingen en liefelijke bedruipingen des hemels werd op negentienjarige leeftijd mijn ziel uit de banden verlost.'

Op 7 juli 1887 trouwde Van der Heijden te Alphen aan den Rijn met Cornelia van Donk. Ze was daar geboren op 24 september 1859. Van beroep was ze naaister. Naderhand ging het echtpaar in Aarlanderveen wonen.

Van der Heijden was van huis uit hervormd. In 1892 verliet hij de Hervormde Kerk. In deze tijd werd hij geroepen tot het predikambt. Ds. Van der Heijden schreef hierover: 'Onder moeiten en zorgen werd mij opgebonden de ernst tot prediking. Te midden van de breuk der kerk, werden mijn worstelingen dag en nacht voortgezet, totdat met krachtige aandrang God mij riep tot de prediking. Vreselijk was die strijd. Telkenmale weigerde ik tot zulk een arbeid over te gaan. Zelfs onder de ernst van dit protest sloeg ik tot twee malen toe de hand aan eigen leven.

Mijn vak was mij lief en de toekomst in deze weg mij donker. Slechts de lagere school doorlopen en deze reeds op elfjarige leeftijd verlaten hebbende, besepte ik ten volle dat ik onbekwaam was voor deze gewichtige taak. Geen opleiding van welke aard ook had mij de baan voor leraarsarbeid geopend. Al deze bezwaren moesten echter overwonnen en voor mij zelf ten volle aanvaard worden: God zal moed en krachten geven tot zulk een arbeid.'

Eens stond Van der Heijden op een hoge stelling te metselen. Hij was vervuld met gedachten over het predikambt. Hij kende onder het volk van God een boerin. Aan de Heere vroeg hij een teken. "Heere, als nu die vrouw tot mij kwam met de boodschap dat ik het ambt moet aanvaarden, zal ik het opvolgen."

Een half uur later kwam die boerin met paard en wagen voorbij. Toen Van der Heijden haar zag naderen, riep hij: 'Ik kom naar beneden!

"Nee", riep ze, 'blijf maar boven. Ik heb alleen maar deze boodschap aan u:

Durft gij bestaan te twisten met Mijn kracht?

Zal nietig stof Mij 't hoog gezag ontwringen?'

En zo reed ze weg. Het gevraagde teken was gekomen, maar nog durfde hij het niet te wagen. Toen kreeg hij een ernstig ongeluk. Hij viel van een hoge stelling af en bleef met een voet tussen het touwwerk hangen, met zijn hoofd naar beneden. Hij liep inwendig letsel op; de rest van zijn leven heeft hij een korset moeten dragen.

Op een zondagmorgen in juni 1892 kwamen enkele personen zijn huis binnen met het verzoek te preken. 'Onder biddend opzien tot de Almachtige, met vreze en beven vervuld, zeide ik: "Ik zal spreken." Gods majesteit was echter zo op mijn ziel gebonden, vervulde zo mijn hart, dat het was alsof een zalving van de zachtste olie mijn hoofd bedrupte. Die morgen sprak ik naar aanleiding van Psalm 16:5 en des avonds naar aanleiding van Job 7:1. Zes weken daarna was mijn woning van alle zijden te klein om de hoorders te bevatten. In het openbaar trad ik in verschillende localiteiten op, altijd nog binnen de plaats mijner inwoning. De kameraden waarmee ik dagelijks werkte, maakten des zondags mijn auditorium uit.'

Na enkele maanden kreeg hij uit Ter Aar het verzoek te komen preken. Dergelijke verzoeken kwamen ook uit Alkmaar en Enkhuizen.

In mei 1893 bracht de Vrije Gereformeerde Gemeente te Lemmer een beroep uit op Van der Heijden. Deze nam het beroep aan. Hij was er beroepen als predikant, maar hij wilde eerst een voorbereidingsjaar. 'Wij wensten (...) een proef te doorstaan of wij een gemeente zouden kunnen dienen met frisheid en kracht.' Op 23 juli 1893 verbond hij zich als oefenaar, na door ds. A. Verheij geëxamineerd te zijn; op 17 oktober 1894 werd hij door ds. Makkenze tot predikant bevestigd.

Lemmer maakte tijdens het verblijf van ds. Van der Heijden aldaar deel uit van een kerkverband waartoe ook gemeenten te Dirksland, Enkhuizen, Vlaardingen en Charlois behoorden.

In juni 1896 ontving ds. Van der Heijden een beroep van de *Gereformeerde Gemeente onder het kruis* te Enkhuizen. De beroepsbrief vermeldde een traktement van 200 gulden. Verder zou de opbrengst van de bus voor de predikant bestemd zijn en zou hij vrij wonen genieten. Ds. Van der Heijden nam het beroep aan. Op 6 september nam hij afscheid van Lemmer; een enkele dag later stak hij de Zuiderzee over. Door ds. A. Makkenze werd hij op zondag 13 september bevestigd. Een groot deel van de gemeente woonde in Andijk. Daar catechiseerde ds. Van der Heijden ook. Afsproken werd dat hij bij goed weer zou gaan lopen en dat hij 's avonds thuisgebracht zou worden. Ds. Van der Heijden behield zich echter het recht voor om ook voor de heenreis een rijtuig te laten inspannen.

Op 16 februari 1899 bevestigde hij Cornelis Densel als predikant van Lemmer, zijn vorige gemeente.

In datzelfde jaar, op 17 september, bevestigde hij *Gijsbertus van Reenen* als predikant van de Vrije Gereformeerde Gemeente in Zeist. Met Van Reenen was hij omstreeks 1896 in contact gekomen. Deze woonde toen in Utrecht. Van Reenen voelde de roeping tot het predikambt als een vuur in zich branden, maar hij verzette zich ertegen. Zijn lichaam leed eronder, hij kreeg verschrikkelijke maagpijnen. Nu wist hij dat ds. Van der Heijden - overigens een nuchter man - experimenteerde met allerlei huismiddeltjes. Toen hij bijvoorbeeld op latere leeftijd last van jicht kreeg, stopte hij twee kastanjes in zijn linker broekzak om de pijn tegen te gaan. Van Reenen schreef hem of hij iets wist tegen maagpijn. Spoedig ontving hij antwoord, maar niet het antwoord dat hij verwachtte. 'Niet langer God tegenstaan', luidde het advies.

Na verloop van tijd zwichtte Van Reenen; op 9 oktober 1898 hield hij zijn eerste preek. Ds. Van der Heijden leidde hem op tot het predikambt.

In 1900 verscheen een 630 bladzijden tellend boek van de hand van ds. Van der Heijden, *De Gereformeerde Geloofsleer, in Vragen en Antwoorden verklaard voor meergevorderden*.

Uit dit boek blijkt dat ds. Van der Heijden zich door zelfstudie veel eigen gemaakt had, en ook dat hij eigen accenten zette. Zo zag hij bijvoorbeeld de zekerheid van het geloof als behorend tot *het wezen van het geloof*, dit in tegenstelling tot de meeste Ledeboerianen en bijvoorbeeld ds. E. Franssen.

Tijdens het verblijf van ds. Van der Heijden in Enkhuizen bloeide de gemeente. In 1900 werd er een galerij gebouwd, waardoor het aantal zitplaatsen met zestig vermeerderde.

Op 18 december 1901 deed ds. Van der Heijden intrede in de zelfstandige Kruisgemeente te Rijssen. Hij werd daar de opvolger van ds. J. J. Grass, die naar Kampen vertrokken was en de gemeente in weinig florissante omstandigheden had achtergelaten.

Onder ds. Van der Heijden kwam de gemeente weer tot bloei. Onder zijn leiding werd

een zondagsschool opgericht.

In 1905 leidde de weg naar Kampen. Op 21 januari van dat jaar werd hij bevestigd door ds. H.A. Minderman uit Rotterdam. Ook in Kampen heeft ds. Van der Heijden met zegen gewerkt. Toen hij in 1910 afscheid nam, zei hij: 'Wanneer wij terugdenken aan het begin van onze samenkomsten, onder welke lasten de gemeente gebukt ging, zowel wat hare financiën betrof, als de vermindering in ledental, dan zeker hebben wij weleens gedacht: hoe komt dit alles terecht. Den Heere zij echter dank. Hij bewerkte uw harten. De gemeente bloeide en groeide in aantal, en de zegen des Evangelies werd ook gezien in de financiën. Gaat op de ingeslagen weg voort, broeders. Laat kleine verschillen in liefde worden opgelost. Houdt uw belijdenis hoog boven de wereld.' Op initiatief van ds. Van der Heijden werd een jongelingsvereniging opgericht; hij werd voorzitter van deze vereniging. Mevrouw Van der Heijden gaf leiding aan een naaivereniging.

Ds. Van der Heijden is jarenlang consulent geweest van de zelfstandige Oud Gereformeerde Gemeente te Stavenisse. In 1906 bevestigde hij er L.J. Potappel tot ouderling. Ook was hij consulent van een zelfstandige gemeente in Zwolle.

Dat men in Kampen grote waardering had voor ds. Van der Heijden, blijkt wel uit het feit dat men na het overlijden van de predikant j aarli jks een collecte hield voor diens weduwe. Nog in 1941 werd er voor haar gecollecteerd.

In 1910 nam ds. Van der Heijden een beroep aan van de Vrije Gereformeerde Gemeente te Vlaardingen. Op 17 april 1910 werd hij door ds. G.J. Wolbers bevestigd. Hij werd daar de opvolger van ds. C. Densel. Vlaardingen was geen onbekende gemeente voor ds. Van der Heijden. Op verzoek van ds. A. Verheij had hij er al in 1898 gepreekt. Hij had er toen tegen opgezien 'den kansel te beklimmen van een oud en geoefend man.' Toen ds. Verheij met emeritaat gegaan was, werd hij driemaal beroepen. Na het vertrek van ds. Densel was weer de keus op hem gevallen.

Ds. Van der Heijden was in Vlaardingen bij jong en oud erg geliefd. Op de catechisatie zaten de jongste kinderen op z'n knieën. Met prijzen in de vorm van boeken spoorde hij de jongens en meisjes aan de vragen zo goed mogelijk te leren. Onder zijn leiding werden in 1911 een jongelingsvereniging en een jongedochtersvereniging opgericht. De kerkenraad was niet bepaald een voorstander van verenigingen, maar ds. Van der Heijden zette door.

In de jaren 1914-1918, jaren van voedselschaarste, hielp ds. Van der Heijden waar hij kon. Jammer is dat hij later door sommige mensen, die veel aan hem te danken hadden, werd verguisd.

Op 31 oktober 1917 werd in diverse kerken herdacht dat vier eeuwen geleden de kerkhervorming een feit werd. Volgens een bericht uit de plaatselijke krant gaven 'de bijzondere zang en het orgelspel aan de godsdienstoefeningen een feestelijk karakter.' Dat was met name het geval in de remonstrantse kerk. Men meende daar de Kerkhervorming te moeten herdenken met onder meer het spelen van het Allegro uit een totaal werelds concert. De kerkdienst die aan het Westnieuwland werd gehouden, had een ander karakter.

Ds. Van der Heijden sprak een ernstig woord naar aanleiding van Jesaja 63:18: 'Uw heilig volk heeft het maar een weinig tijds bezeten; onze wederpartijders hebben Uw heiligdom vertreden.'

Op 28 november 1918 werd op verzoek van de regering een dankstond gehouden in verband met de beëindiging van de Eerste Wereldoorlog.

Op verzoek van ds. Van der Heijden, die zich niet helemaal in orde voelde, werd deze dienst geleid door ouderling *A. de Blois*, die bij deze gelegenheid voor het eerst preekte.

Eind oktober 1919 overkwam ds. Van der Heijden een ernstig ongeluk. In de krant werd vermeld dat hij 'in zijn huis gekomen zijnde, boven van de trap (was) gestort. De burens, die op zijn kreunen ter hulp snelden, daar zijn vrouw buiten de stad was, vonden hem badende in zijn bloed en door dezen werd dan ook onmiddellijk medische hulp ingeroepen. De toestand van zijn Eerw. is zorgwekkend, doch niet hopeloos.'

Geruime tijd kon ds. Van der Heijden niet preken. In januari 1920 preekte hij weer voor het eerst, waarna hij naar Alphen aan den Rijn vertrok, voor verder herstel. Tijdens zijn ziekte ging De Blois voor.

In deze tijd gingen er stemmen op om zich aan te sluiten bij de Gereformeerde Gemeenten. Ds. Van der Heijden was daar tegen; jarenlang had hij vrije gemeenten gediend. Bovendien was er een slechte persoonlijke verhouding met ds. G.H. Kersten, die hij 'die heer uit Rotterdam' noemde. In 1918 werd de SGP opgericht. Ds. Kersten was daarbij de centrale figuur. Veelzeggend is dat bij de Tweede Kamerverkiezingen die in dat jaar gehouden werden, er in Vlaardingen slechts vijf stemmen en in Vlaardinger-Ambacht twee stemmen op de SGP werden uitgebracht.

De kerkenraad was in zijn geheel voorstander om zich bij de Gereformeerde Gemeenten aan te sluiten. Ds. Van der Heijden bleef zelfstandig en vormde de Hersteld Vrije Gereformeerde Gemeente. De kerkdiensten werden gehouden in het lokaal 'Liefde en Vrede'.

Ongeveer vijftig mensen volgden ds. Van der Heijden. Op een vraag waar hij nu van moest leven, wees hij als antwoord naar Boven...

Op 24 oktober 1920 preekte ds. Van der Heijden voor het laatst. Hij preekte toen over Kolossenzen 1:19.

In november voelde hij dat hij spoedig zou sterven en hij trof allerlei regelingen voor zijn begrafenis. Het was zijn wens dat op de rouwkaart vermeld zou worden dat hij ontslapen was op de grondslag van zijn belijdenis.

Zijn ziekbed werd een preekstoel. 'De God verheerlijkende taal vloeiende hem rijkelijk van de lippen en zijn ziel genoot met volle teugen de voorsmaak der genoegens, die de eeuwigheid hem zou schenken. Toen zijn echtgenote de klacht uitte dat hij zo lijden moest, gaf hij ten antwoord: "Ik wil de drinkbeker wel drinken, want mijn Borg heeft toch het zwaarste voor mij weggenomen." Verder zei hij: "Ik word slechts volmaakt afgewerkt om mijn Vader voorgesteld te worden zonder vlek of rimpel."'

Op 9 december 1920 overleed ds. Van der Heijden. Ds. D.J. van Brummen uit Alphen aan den Rijn vertelde tijdens de begrafenis iets over het sterven. 'Als zijn natuurlijk oog reeds gebroken was, zodat hij zijn nabestaanden niet meer kon zien, jubelt hij het uit:

*Die hoop moet al ons leed verzachten,
Komt, reisgenoten, 't hoofd omhoog!
Voor hen, die 't heil des Heeren wachten,
Zijn bergen vlak en zeeën droog.
O zaligheid niet af te meten,
O vreugd die alle smart verbant.*

En als hij aan de laatste regels gekomen is, klapt hij in de handen en spreekt met stervende lippen en bij gebroken oog:

*Daar is de vreemdelingschap vergeten,
En wij, wij zijn in 't Vaderland.'*

Op dinsdag 14 december werd het stoffelijk overschot van ds. Van der Heijden ten

grave gedragen. Een lange rouwstoet bewoog zich door de straten van Vlaardingen. Zeven predikanten uit vijf verschillende kerkgenootschappen voerden het woord.

Ds. H.A. Heijer, hervormd predikant te Vlaardingen, sprak de volgende schrijnende woorden: 'Toen ik enkele jaren geleden hier kwam, heb ik ds. Van der Heijden gezien als een man in volle kracht, gedragen door de liefde zijner gemeente. Maar nog geen vijf jaar later heb ik hem gezien als een gebroken man, door velen zijner liefhebbers verlaten.' Ds. Heijer vervolgde: 'Zalig, zo dacht ik toen, die heeft leren leven, niet bij de gunste van mensen, maar bij de genade Gods.

Ook David heeft een ogenblik in zijn leven gekend dat hem alles ontviel, maar - zo staat er bij - David sterkte zich in de Heere zijn God. Die genade, mijn hoorders, is ook aan ds. Van der Heijden te beurt gevallen. En ruimschoots mocht hij ervaren, dat de Heere hem niet liet gaan, en hem niet overliet, ook niet in zijn ziekte!

Als hij in zware bestrijding was en hij van alle kanten werd aangevochten, werd hij ook verwaardigd te getuigen: *Daar is de Koning, en die Koning had ook hem vrede geschonken.*

Voor die Koning zullen alle vijanden moeten wijken, zo ook de dood. De dood brengt Gods kinderen thuis, en zo is ook aan ds. Van der Heijden die heerlijke waarheid toegeëigend: Komt, gij gezegenden Mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld.'

Mevrouw Van der Heijden heeft haar man vele jaren overleefd; zij overleed op 1 mei 1945 te Apeldoorn. Ze werd eveneens in Vlaardingen begraven.

Geschriften

Ons Pascha. Overdenking naar aanleiding van 1 Cor. 5: 7b, z. p. z.j.

De Gereformeerde Geloofsleer, in Vragen en Antwoorden verklaard voor meer-gevorderden, Enkhuizen 1900.

Afscheidsrede door Ds. P. van der Heijden bij zijn vertrek uit de Oud-Gereformeerde Gemeente te Kampen naar de Gemeente te Vlaardingen op Zondag 10 April 1910, Kampen 1910.

Denkt aan Uwe belijdenis. Een woord aan de Jeugdige Leden der Gemeente, na het afleggen hunner belijdenis, z.p. z.j.

Eben-Haëzer. Feestrede uitgesproken ter gelegenheid van het vijf-en-twintigjarig ambtsjubileum, Vlaardingen 1918.

Tweeërlei Roem. Lezing gehouden op uitnodiging van de Chr. Jongelingsvereniging 'Onderzoekt de Schriften' te Vlaardingen, Rotterdam z.j.

Literatuur

Een strijder in volle wapenrusting. Enkele bijzonderheden over het leven en sterven van ds. P. van der Heijden (...), Leiden 1921.

A. Otten, 'De geschiedenis van de "Kleene Koarke" te Rijssen'. In: Kerkhistorische Kroniek, le jg. no. 3 (1965).

J.W. Slager, Enige herinneringen en enige overdenkingen, Utrecht 1968, blz. 23, 24.

H.A. Hofman, Ledeboerianen en Kruis gezinden (...), Utrecht 1977, blz. 102, 103, 163- 165, 190.

A. Bel, 100 jaar Westnieuwlandkerk, Vlaardingen 1980, blz. 43-49.

H. Pors, 'Pieter van der Heijden (1865-1920)'. In: De Hoeksteen, 10e jg. no. 3 (juni 1981).

J. Riemens, Gereformeerd in Rijssen (...), Houten/Utrecht 1983, blz. 207-209.

J. van Dam, Komt luistert toe II. Uit het leven van het oude volk, St. Philipsland 1983,

blz. 154-196.

H. Florijn, Oud Gereformeerd in Kampen, Kampen 1987, blz. 63-79.

A. Bel, Leven en werk van ds. G. van Reenen, Houten 1987, blz. 34-41, 153. H. Florijn, De Ledeboerianen (...), Houten 1991, reg.

H. Hille, 'Verenigingsperikelen in vrije gemeenten II en III'. In: De Hoeksteen, 21 jg. no. 5 en 6, oktober en december 1992.

H. Hille en J.M. Vermeulen, In de schaduw van het kerkelijk leven, Kampen 1995, reg. H.L. de Gier, 'Iis lytse tsjerkje op it ein. Ontstaan van de Gereformeerde Gemeente in Lemmer'. In: Oude paden, 4e jg. no. 2 (juli 1999).

H. Florijn, 'Een sirenisch minnelied?' In: Oude paden, 4e jg. no. 3 (september 1999).

A. Bel Predikanten en oefenaars. Uitgave Den Hertog Utrecht